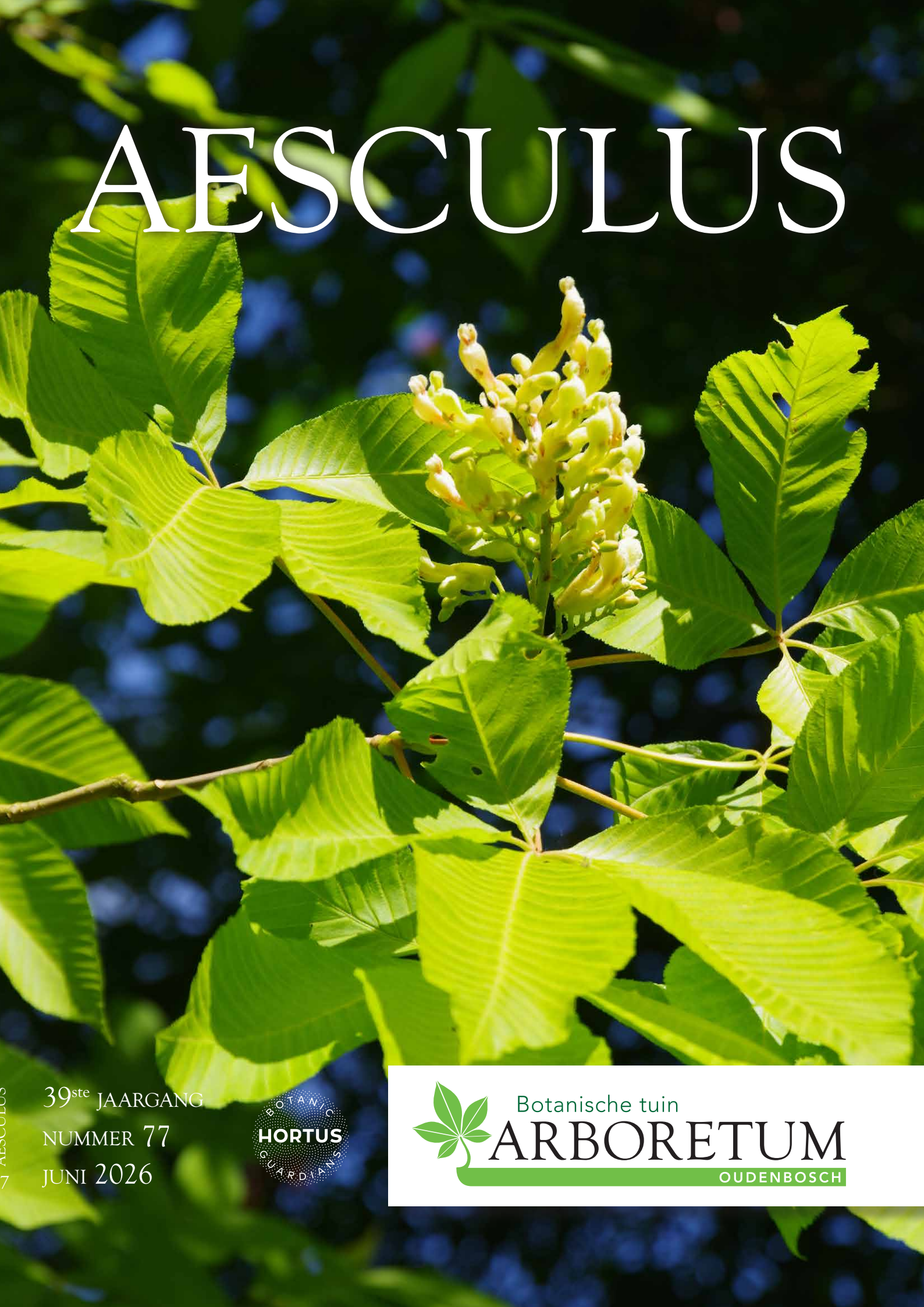

AESCULUS

39ste JAARGANG
NUMMER 77
JUNI 2026

Botanische tuin

ARBORETUM

OUDENBOSCH

Coverboom: *Aesculus x neglecta* 'Erythroblastos'

Tekst Yvonne van Andel.
Foto's Ellen van der Peet tenzij anders vermeld.

In het Nederlands heet de boom Carolina-pavia, een Amerikaanse paardenkastanje. In het Grieks betekent *erythro* 'rood', *blastus* is 'kiem'. Deze boom is een cultuurvorm van de *Aesculus x neglecta* (*Aesculus flava* x *A. sylvatica*) uit het Zuid-Oosten van de V.S. (*syn. Aesculus glaucescens* SARGENT). Het is dus een kruising tussen twee soorten uit de paardenkastanje familie. Uit de wetenschappelijke naam is op te maken dat deze hybride soort lange tijd onopgemerkt bleef. De Carolina-pavia is een kleine, langzaam groeiende boom met bij het uitlopen bijzonder delicaat, lichtroze gekleurde bladeren. Na zeven tot tien dagen verkleuren deze naar lichtoranje en uiteindelijk naar

bleek geelgroen. De boom loopt vroeg uit en het tere blad is gevoelig voor nachtvorst. De herfstkleur van het blad is diepgeel tot oranje. Deze cultuurboom kreeg in 1962 de Award of Merit van de Royal Horticultural society. De Award of Merit, afgekort AM, is een kwaliteitskeurmerk dat door de Britse koninklijke horticul-tuur sociëteit aan planten wordt toegekend. De onderscheiding werd in 1888 ingesteld en wordt op aanbeveling van plantencommissies toegekend aan planten die "van grote waarde voor tentoonstelling" worden geacht. U vindt deze mooie pavia in het Amerikaanse deel in het laantje met paardenkastanjes.

ontluikend blad. Foto: Yvonne van Andel

AESCULUS

39ste JAARGANG, NUMMER 77,
JUNI 2026

Aesculus is een blad voor en door vrijwilligers van Stichting Arboretum Oudenbosch. Het verschijnt tweemaal per jaar, in juni en december. Aesculus deelt informatie over het werk en de activiteiten van Stichting Arboretum Oudenbosch en biedt ruimte voor artikelen over bomen, planten en tuinen en alles wat daarmee verband heeft.

Colofon:

Uitgave
Bestuur stichting Arboretum Oudenbosch
www.arboretumoudenbosch.nl
Email
info@arboretumoudenbosch.nl
Bezoek- & postadres
Achter 't Postkantoor 1,
4731PM Oudenbosch.

Redactie
Yvonne van Andel
Marja Hoebink, tevens eindredacteur
Johan van Oosterhout, tevens eindredacteur
Ellen van der Peet, redacteur beeld
Vragen, opmerkingen of suggesties voor de redactie?
Mail naar redactie@arboretumoudenbosch.nl

Vormgeving
SUZIP: Suzanne van Andel
& GPML: Yuri Jansen
Advertenties
Wim Rennings
Druk
Novum Drukkerij, Oudenbosch.

Oplage
1.500 exemplaren
Verspreiding
Aesculus wordt verspreid onder vrijwilligers, begunstigers, sponsoren en geïnteresseerde bezoekers van Arboretum Oudenbosch.
ISSN 2325-7730

Vrijwilligers, begunstigers en belangstellenden kunnen kopij aanleveren. De redactie beslist over plaatsing en behoudt zich het recht voor stukken aan te passen dan wel in te korten. De inhoud van het artikel blijft de verantwoordelijkheid van de auteur.

In deze Aesculus:

De magie van Voorlinden

Een museum in het groen, en in mijn ogen het mooiste moderne kunstmuseum van Nederland.

De dagelijkse beweging van planten

Het leuke is dat je 'plantbewegingen' als dag-nachteffect gewoon in het Arboretum kunt zien.

Het was mij een waar genoegen...

Een terugblik op 18 jaar als voorzitter met Johan van Oosterhout.

En verder:

Overpeinzing van de voorzitter	2
Processielaan in ontwikkeling	4
Botanical Guardians	10
Boekbespreking	16
Straatbomen in Nederland	20
Opgespit	24
Plant als pasagier	27
De dagelijkse beweging van planten	31
Mijn laatste jaarvergadering als voorzitter	39
Het was mij een waar genoegen...	42
Tuinen, de natuur geordend	46
Onmisbaar in 't groen	53
In antwoord op uw vraag	55

GROTE SCHOENEN

“Het zijn grote schoenen om te vullen”. Die uitdrukking heb ik de afgelopen maanden regelmatig gehoord. Dit betekent dat je een moeilijke taak of rol overneemt van een voorganger die erg succesvol of getalenteerd was. Het houdt in dat het een flinke uitdaging is om aan de hoge verwachtingen te voldoen en even goed te presteren als je voorganger. De woorden geven aan hoe Johan van Oosterhout als voorzitter achttien jaar lang invulling heeft gegeven aan de functie en hoe hij wordt gewaardeerd.

In de jaarvergadering van 11 maart heeft hij het voorzitterschap overgedragen aan mij. Ik ga proberen om die grote schoenen toch zeker voor een deel te vullen.

In de relatief korte tijd die ik bij het Arboretum betrokken ben, heb ik ervaren dat het werken bij dit Arboretum veel energie en inspiratie geeft: de mooie tuin en het bijzondere netwerk van vrijwilligers met al hun motivatie maken dat ik het aandurf voorzitter te zijn. Hierbij zie ik er naar uit met veel mensen kennis te maken en te horen hoe ik als voorzitter een steentje kan bijdragen aan het werk van alle vrijwilligers en de verdere ontwikkeling van ons prachtige Arboretum.

Wijnie van Eck,
Uw nieuwe voorzitter

Davidia involucrata (zakdoekjesboom)
Foto: Ellen van der Peet.

Processielaan in ontwikkeling

Tekst en foto's Johan van Oosterhout

In het artikel 'van Lindenlaan naar Processielaan' Aesculus nummer 76 verhaalde ik uitgebreid over de aanleiding voor en de eerste stappen in het project Processielaan. Afgelopen winter is het denken en voorbereiden verdergegaan. Hoezeer is de naam 'Processielaan' historisch van belang of betekenis? Krijgen we de handen voor ons idee op elkaar bij onze toekomstige buur Woningbouwvereniging Woonkwartier? Ze zijn nog druk met de bouw van hun nieuwe kantoor in de Mariabouw. En wat vindt voormalige eigenaar van de tuin overste C. van Dam van de broeders van Saint Louis van dit project? Graag neem ik je mee in de ontwikkelingen in en rondom dit project.

Als eerste zochten we contact met Woonkwartier. Via de gemeentelijke publicatie wisten we van hun vergunning om de kastanjes voor het kerkhof te rooien met de verplichting om kastanjes terug te planten. Die verplichting om weer kastanjes te planten zou een streep zetten door het plan 'Processielaan'. Op maandagochtend 13 oktober hadden we een fijn en openhartig gesprek over ons plan met de heren Vonk, van Agtmaal en Vreeburg van Woonkwartier. Voor hen was het bezoek tegelijk ook de kennismaking met de tuin. Al wandelend deden we ons idee uit de doeken. Met argumenten betoogden we dat het weer opnieuw planten van eenzelfde aantal kastanjes voor het kerkhof onverstandig zou zijn. Voor de vereiste plantafstand tussen deze bomen, willen die zich goed kunnen ontwikkelen, ontbreekt daar eenvoudigweg de ruimte. Na een kijkje bij de *Acer triflorum* (driebloemige esdoorn) nabij de Theekoepel leek het ook onze gasten een beter idee voor deze esdoorn te kiezen en aan te sluiten bij de laan in het Arboretum. De *Acer triflorum* verdient ook de voorkeur als je denkt aan het uiteindelijke beeld dat je wilt creëren op het Gonzageplein. Gelukkig en verstandig is dat de gemeentelijke monumentencommissie met die gedachte meegang en de plicht om kastanjabomen te herplanten introk. Woonkwartier heeft inmiddels voldoende van deze esdoorns in optie genomen. De aanplant kan pas zodra het Gonzageplein opnieuw wordt ingericht.

Monumentale status bomenlaan

Overste van Dam was erg nieuwsgierig naar het idee van de Processielaan en meteen bereid tot een gesprek. Op dinsdagmiddag 11 november stipt om 14.30 uur was hij op de afspraak. We vertelden hoe het idee was opgekomen met verwijzing naar de passage over processies in de tuin in Windvaan en Koepel¹⁾. Nabij de grot, met het zicht op de voormalige Lindenlaan en de bomenrij voor het kerkhof, konden we de loop van de beoogde Processielaan goed duiden. Het idee viel in goede aarde. En uiteraard had hij herinneringen aan de processies in de tuin, er zou zelfs van een van de processies

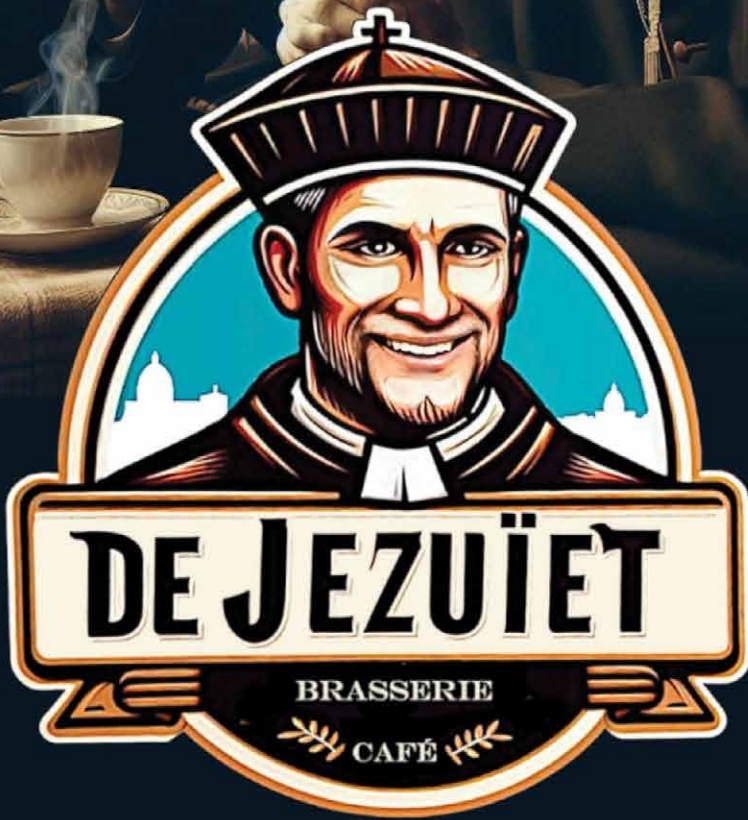
Als verder alles volgens plan verloopt, kan de aanplant van de Processielaan in het Arboretum in het najaar van 2026 plaatsvinden.

Kastanjes voor de begraafplaats van de Broeders worden getooid.

kom én geniet bij de Jezuïet

DE JEZUÏET
BRASSERIE
CAFÉ

Jezuïetenplein 1 | 4731 HX | Oudenbosch | 0165-329477 | mail@dejezuiet.nl

nog een foto te vinden zijn in het archief van de broeders. De keuze van de soort bomen was niet meer aan hem, de gemeente is nu eigenaar van het kerkhof. Wel benadrukte hij de plicht om nieuwe bomen te planten op grond van de overeenkomst met de gemeente bij de overdracht van het kerkhof. Maar meer vanwege de monumentale status van de laan voor de ingang van het kerkhof. Het gehele complex van Saint Louis heeft immers de status van monument ²⁾. En juist vanwege het pad en de aanwezige bomenrij vanaf de Kapel naar het kerkhof mag de naam ‘kerkhof’ worden gebruikt. Zou die er niet zijn dan zou het de aanduiding ‘hof’ verliezen en begraafplaats moeten worden genoemd. Overigens heeft

de gemeente Halderberge de plicht het kerkhof in stand te houden tot tien jaren na het overlijden van het laatste lid van de congregatie. En zo werden we aardig wat wijzer over de achtergrond en de status van het kerkhof.

Laatste voorbereidingen

De gemeente als eigenaar van het kerkhof is inmiddels ook geïnformeerd over het plan Processielaan. Mogelijke beletselen vanuit de betrokken partijen zijn er niet meer. Op 16 maart heeft Boomrooierij Weijtmans in opdracht van Woonkwartier de kastanjes voor het kerkhof omgezaagd. Ook enkele bomen in het Arboretum zijn daarbij meegenomen. De weg is nu vrij voor de nieuwe laan!

Recent besloot het bestuur van het Arboretum om meteen ook het tuindeel, dat grenst aan het kerkhof en het Broederpad in de tuin, opnieuw te ontwikkelen, liefst met vanuit de tuin een beter zicht op het kerkhof én op de toekomstige Processielaan voor het kerkhof. De begeleidingscommissie

Een voor een en met precisie geroid

Ook twee kastanjabomen in het Arboretum werden geroid

Coatinc West Brabant is samen-
gegaan met The Coatinc Company

Coatinc West Brabant beschermt vandaag de generaties van morgen

The Coatinc Company is de pionier in metaalveredeling met een visie voor de toekomst. Bij ons draait het om het beschermen en verfraaien van metaal én om het beschermen van de komende generaties. Met een sterke focus op duurzaamheid omarmen we technologieën die niet alleen vandaag, maar ook morgen en daarna van waarde zullen zijn. Onze oppervlaktebehandelingen bieden onbegrensde mogelijkheden voor industrieën wereldwijd, terwijl we onze planeet en toekomstige generaties beschermen. Samen bouwen we aan een wereld waarin kwaliteit, innovatie en verantwoordelijkheid hand in hand gaan.

The Coatinc Company
Wij veredelen dromen
www.coatinc.com

- Thermisch verzinken
- Hoog temperatuur verzinken
- Centrifugaal verzinken
- Passiveren
- Anodiseren
- Poedercoaten
- Natlakken
- Duplex 21 - 14000
- Duplex 21 - 14000

NOVUM drukkerij

Markt 54 • 4731 HR Oudenbosch
T. 0165 - 31 23 92
E. info@drukkerij-novum.nl
www.drukkerij-novum.nl

Grafische wensen? Wij denken én doen met u mee!

opnieuw te ontwikkelen gedeelte van de tuin t.b.v. realiseren Processielaan

Zicht op het kerkhof van de Broeders vanaf het te creëren pad

van het bestuur maakt hiervoor een ontwerp. De bomen, in totaal vijftig *Acer triflorum*, zijn beschikbaar bij de boomkwekerijen Huub en Chris van der Wurff. Als verder alles volgens plan verloopt, kan de aanplant van de Processielaan in het Arboretum in het najaar van 2026 plaatsvinden. Voor het kerkhof zal dat wellicht pas eind 2027 begin 2028 mogelijk zijn. Eerst moeten de bouwwerkzaamheden aan de Mariabouw zijn afgerond. Met het project is voor het Arboretum naar raming een investering gemoeid van circa 20.000 euro. Om het financieel behapbaar te maken, doet het bestuur een beroep op de provinciale subsidieregeling 'Levendig Brabant, Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd in de Mix'. Maar hopen dat dit succes heeft. Zo niet dan moeten we diep in de buidel.

Saillant detail

Zo goed als zeker is nu wel dat de geschiedenis zich herhaalt. De nieuwe voorzitter, Wijnne van Eck, mag evenals haar voorganger in het eerste jaar na aantreden een nieuwe laan aanplanten!

- 1) Tussen Windvaan en Koepel, vertelsels over de Congregatie van Saint Louis", uitgegeven in maart 1940 bij gelegenheid van het 100-jarig jubileum van de Congregatie
- 2) Arboretum Oudenbosch is als voormalige kloostertuin onderdeel van kloostercomplex Markt (ID 521533) en ligt direct achter Tivoli (ID 521534) dat daarvan ook onderdeel uitmaakt evenals ons eigen entreegebouw (ID 525980) en het kerkhof van de Broeders van Saint Louis (ID526131)

De Botanic Guardians van Nederland

Hortus Alkmaar,
botanische tuin van Alkmaar.

Door Micha den Drijver

Dank voor de uitnodiging om een bijdrage te leveren aan deze verbindende rubriek in Aesculus. Als leden van de Nederlandse Vereniging van Botanische Tuinen (NVBT) delen we een gezamenlijke missie: het beschermen van de biodiversiteit van planten voor een duurzame wereld. In onze botanische tuin willen we hier een bijdrage aan leveren door onze rol te pakken om mens en natuur te verbinden.

Waar veel botanische tuinen een academische oorsprong hebben, ligt de wortel van Hortus Alkmaar in de vroege jaren '80 van de vorige eeuw bij de producent van plantaardige geneesmiddelen VSM. Op dit terrein werden de grondstoffen voor hun natuurlijke medicijnen gekweekt. Toen de productie in 2011 verhuisde, bleef een unieke collectie achter. Dankzij de inzet van vrijwilligers werd Stichting Hortus Alkmaar opgericht. Dankzij hen, particulieren en bijdragen van bedrijven bleef dit groene erfgoed behouden en groeide het uit tot een publieke tuin van bijna 3 hectare.

Hortus Alkmaar, een groene oase van rust en biodiversiteit aan de rand van de stad. Foto: Hannie van Hardeveld

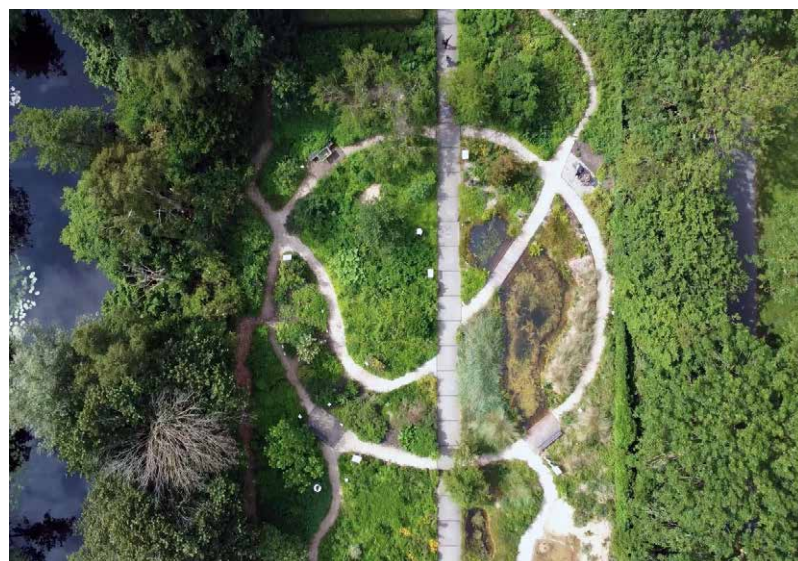
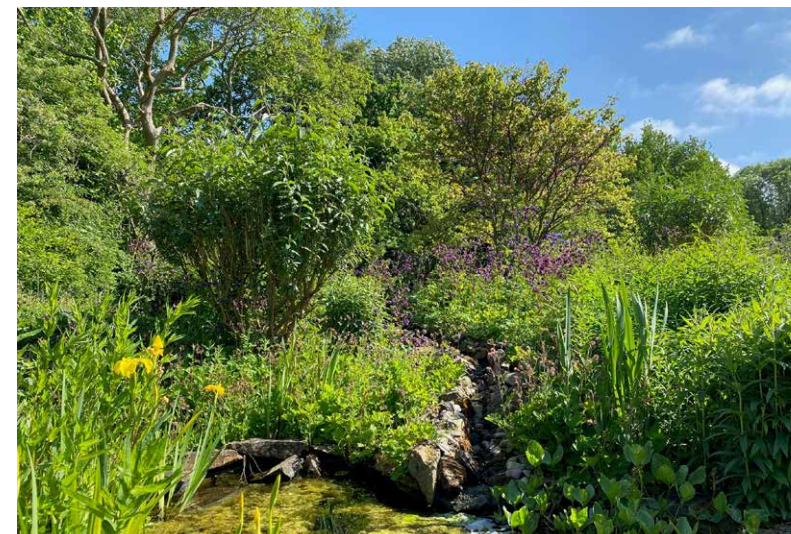

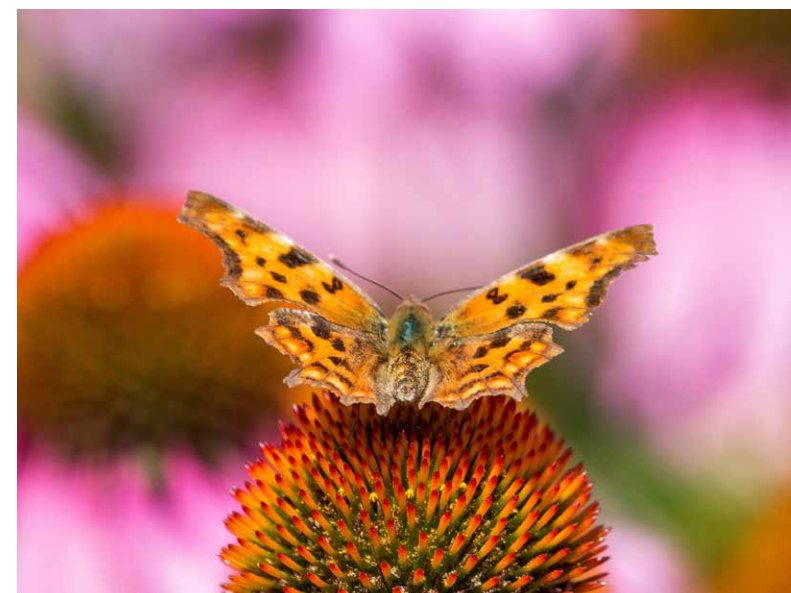
Foto van Hortus Alkmaar door Studio Renooij

De geneeskrachtige planten uit de collectie zijn te bewonderen in tuin.
Foto: Micha den Drijver

Bernagie, *Borago officinalis*. Foto: Ruud Bot

Bleke zonnehoed, *Echinacea pallida*. Foto: Ruud Bot

Bijzondere collectie geneeskrachtige planten

Tegenwoordig beheren we de grootste collectie planten met een medicinale werking van Nederland. Met meer dan 1700 goed gedocumenteerde soorten vormen we een levend archief van geneeskrachtige planten. Onze ambitie is dan ook om in de toekomst de officiële status van erkend museum te behalen, waarmee we de museale waarde van onze collectie definitief verankeren.

45 jaar pionier in gifvrij beheer

In een tijd waarin biodiversiteit wereldwijd onder druk staat, is Hortus Alkmaar een baken van hoop. Al 45 jaar – sinds 1981 – wordt er op dit terrein gewerkt zonder enige vorm van chemische bestrijdingsmiddelen. Dit consequent biologische beheer heeft geleid tot een robuust ecosysteem dat zichzelf in balans houdt.

Onze tuin fungeert als een vitale 'Groencorridor' in het netwerk van groen rondom Alkmaar. Voor talloze dieren, van (zeldzame) insecten tot vogels, is Hortus Alkmaar een cruciale 'stapsteen' om zich door het stedelijke landschap te verplaatsen. Inmiddels biedt onze tuin een veilig thuis aan meer dan 500 inheemse plantensoorten en een overweldigende rijkdom aan fauna. Een gezonde bodem en een rijke natuur zijn immers onze gezamenlijke levensverzekering; zij zorgen voor onze zuurstof, bestuiven ons voedsel en zuiveren ons water.

De ijsvogel broedt al 25 jaar in Hortus Alkmaar.
Foto: Nick Veenendaal

**GROENEVELD
OPTIEK**

KADE 24 - 4731 KS OUDENBOSCH
TELEFOON: 0165 - 312688
WWW.GROENEVELDOUDENBOSCH.NL

IN ONZE RUIME WINKEL VIND U EEN ZEER UITGEBREIDE
COLLECTIE EN ASSORTIMENT IN (ZONNE) BRILLEN.
ONZE COLLECTIE IS VOOR EEN BREED PUBLIEK,
TRENDY MERKEN VAN NU TOT TIJDLOZE PRODUCTEN

GRAAG TOT ZIENS IN ONZE WINKEL!

Gall & Gall

DORPSTRAAT 168 HALSTEREN 0164-745494 EN 0165-314497

Gall Gall KESSEL'S SLIJTERIJ

gemakkelijk bestellen

ook voor verhuur van:
• tafels, stoelen en statafels
• kop en schotels, borden en bestek
• tapinstallatie en bar
• diverse maten tenten

Alles voor uw Party@Home

bestellingen boven € 100,00 worden
GRATIS thuisbezorgd!

Als u bij ons drank besteld voor uw feestje
nemen wij de te veel bestelde drank gewoon terug

Info@gallengalloudenbosch.nl

www.gallengalloudenbosch.nl

Gall & Gall

**Industrieweg 24
Oudenbosch
Tel: 0165-312384
Fax: 0165-321233**

Loon- en Grondwerkbedrijf
MARTENS

"Keurslagerij Buyzen uw versspecialist!"

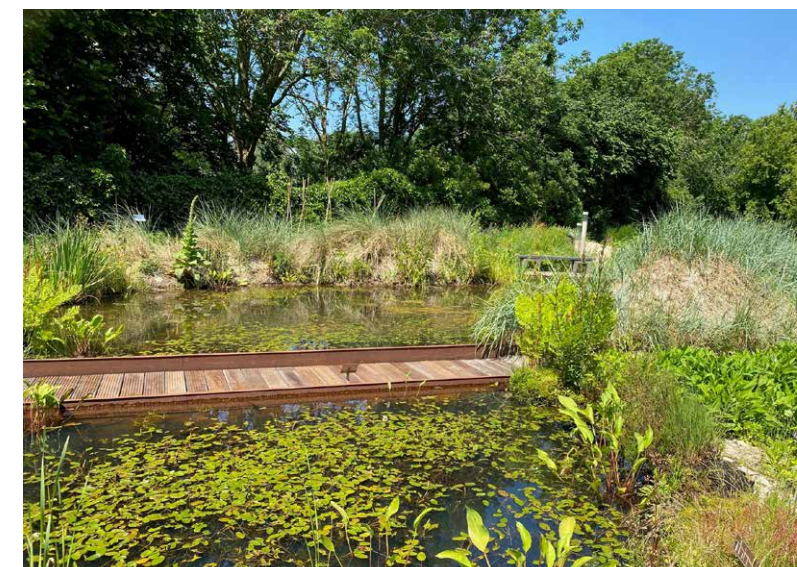
- In compleet verzorgde partyservice
- In heerlijke gourmet / fondue schotels
- In maaltijden uit eigen keuken
- In ambachtelijke vleeswaren uit eigen worstmakerij
- In smakelijke grillspecialiteiten

Keurslagerij BUYZEN

Prof. van Ginnekenstraat 20 • Oudenbosch • Tel. 0165-312525
www.buyzen.keurslager.nl • info@buyzen.keurslager.nl

Duinbiotopen: Hier laten we de verschillen zien tussen het kalkarme en kalkrijke duingebied dat Noord-Holland rijk is. Foto: Micha den Drijver

Kardoen, *Cynara cardunculus* - Foto: Manuela Schmidt

Wede, *Isatis tinctoria*, is een verfplant: uit de gefermenteerde bladeren kan een blauwe kleurstof gewonnen worden. Foto: Frank 't Hart

Een reis door zes biotopen

De inrichting van onze tuin is uniek door de verdeling in verschillende biotopen en thematuinen. Elke plek trekt zijn eigen 'specialisten' aan, waardoor de diversiteit op een relatief klein oppervlak enorm is. Enkele highlights waar wij bijzonder trots op zijn:

Duinbiotopen: De duinbiotopen in de tuin geven een beeld van de in twee Noord-Holland voorkomende duingebieden. Het kalkarme deel ligt ten noorden van de weg naar Bergen aan Zee, het kalkrijke gebied ten zuiden. De opstelling leert de bezoeker over de grote verschillen in voorkomende plantensoorten tussen de twee gebieden.

Karel de Grote-tuin: Een historische reis naar het jaar 800. Bezoekers maken hier kennis met de planten die op bevel van de keizer verbouwd werden voor voeding en medicijnen, waaronder veel 'vergeten groenten', kruiden en eetbare bloemen zoals de Kardoen.

Verfplanten: Dit deel vertelt het economische verhaal van vóór de chemische kleurstoffen. Planten zoals wede en meekrap herinneren aan een tijd waarin de internationale handel dreef op natuurlijke pigmenten.

Carnivorenbak: Een technisch hoogstandje waarbij we uitsluitend met regenwater een zuur milieu creëren voor vleesetende planten en zeldzame veenmossen.

Vleesetende planten zijn in trek bij het publiek. Foto: Mischa den Drijver

DE SCHUIVEN

Terug van weggeweest. Cafetaria De Schuiven in een modern jasje inclusief Wok To Go. U kunt bij ons eten, drinken, poolen, enzovoorts.

Openingstijden Cafetaria/Café :

Dinsdag t/m Zondag van 12:00 uur tot 21:00 uur

Openingstijden Wok To Go :

Dinsdag t/m Zondag van 16:00 uur tot 20:00 uur
Maandag alleen open op feestdagen.

Adres: Bosschendijk 1 te Oudenbosch

Telefoonnummer: 0165-315627

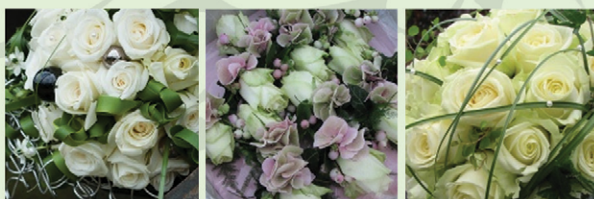
Reserveren is mogelijk

Graag Tot Ziens

Repelsteeltje

Bloemen & Planten

Het bloemenwinkeltje waar de natuur nog op een sprookje lijkt

Markt 30
4731 HP Oudenbosch
0165 310 600

www.repelsteeltje.info
bloemen&planten@repelsteeltje.info

MK
administraties

**Uw passie is ondernemen,
onze passie is cijfers**

Een ondernemer moet kunnen vertrouwen op de cijfers en geen zorgen hebben over belastingzaken. Ons kantoor neemt deze zorg graag van u over. Dan kunt u uw aandacht volledig richten op uw business en uw klanten de service en kwaliteit bieden die zij verdienen. Dit zonder zorg om de administratieve perikelen.

Wij richten ons op het MKB met als doelgroep het kleinbedrijf en de ZZP'er. Ook de particulier die zijn aangifte uit wil besteden is van harte welkom.

**Wij werken vanuit persoonlijke benadering en
betrokkenheid bij de ondernemer**

MK administraties | Oude Antwerpsepostbaan 56 | 4741 TL Hoeven
0165-317643 | www.mk-administraties.nl | info@mk-administraties.nl

Uw kennis van wonen

Ste. Bernaertsstraat 14, 4731 GP Oudenbosch
T 0165-33 12 33 E info@vanmeermakelaars.nl W www.vanmeermakelaars.nl

Blauwe monnikskap, *Aconitum napellus*, staat als zeer giftige plant in de Alchemistentuin. Foto: Radha van Schaijck

Kinderen helpen tuinvrouw Annelies bij het zaden oogsten. Foto: Hannie van Hardeveld

De drijvende kracht: onze bevlogen vrijwilligers zijn onmisbaar voor het behoud van de collectie. Foto: Linda Karels

In Hortus Alkmaar is iedereen welkom. Foto: Hannie van Hardeveld

Innovatie en educatie

Er is altijd ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. In de laatste maand van 2025 zijn we gestart met de aanleg van de Alchemistentuin, die medio 2026 de deuren opent. Dit project zal de boeiende transitie van historische kruidenkennis naar de moderne natuurwetenschappen belichten.

Hortus Alkmaar is ook een plek om te groeien. Zo ontvangen we jaarlijks verschillende stagiaires van verschillende onderwijsinstututen zoals VONK, Aeres Hogeschool en de Reinwardt Academie. Natuureducatie zit in onze haarvaten, of het nu gaat om basisschoolleerlingen die hun eerste zaden oogsten of volwassenen die een workshop botanisch tekenen volgen.

Vrijwilligers zijn goud

Hortus Alkmaar bestaat uit een klein team van vaste medewerkers en ruim 110 vrijwilligers. De enorme inzet van onze vrijwilligers is essentieel. Dankzij hen zijn we in staat de bezoekers gastvrij te ontvangen, rond te leiden, zaden te schonen en het vele werk in de tuin uit te voeren. Ook werken we samen met vrijwillige gastfotografen.

Iedereen is welkom

We hechten grote waarde aan inclusiviteit en toegankelijkheid. Onze tuin is vrijwel volledig rolstoeltoegankelijk en we zetten ons actief in voor maatschappelijke projecten. We willen een tuin zijn waar iedereen zich welkom voelt en waar de kracht van de natuur direct voelbaar is.

Kom het zelf ervaren

In 2025 mochten we meer dan 25.000 bezoekers verwelkomen. We nodigen de lezers van Aesculus en de vrienden van Arboretum Oudenbosch van harte uit voor een bezoek aan de Alkmaarse botanische tuin. Ontdek de verhalen achter de medicinale planten, geniet van een overvliegende ijsvogel, beeldende kunst of bewonder de nieuwe Alchemistentuin.

Namens het team van Hortus Alkmaar:
Graag tot ziens!

Info: www.hortusalkmaar.nl

Museum & boekbespreking:

de magie van Voorlinden

Tekst en foto's Ellen van der Peet

Kunst geïnspireerd op de natuur, die is er genoeg. Bomen spelen hierin vaak een belangrijke rol. Maar er zijn ook musea die liggen in natuur. Wandelen in het groen zorgt voor een ontspannen geest. En van een museumbezoek word je slimmer en aardiger, wist u dat? Dan is het toch maar mooi meegenomen, dat het bij sommige musea alle twee kan!

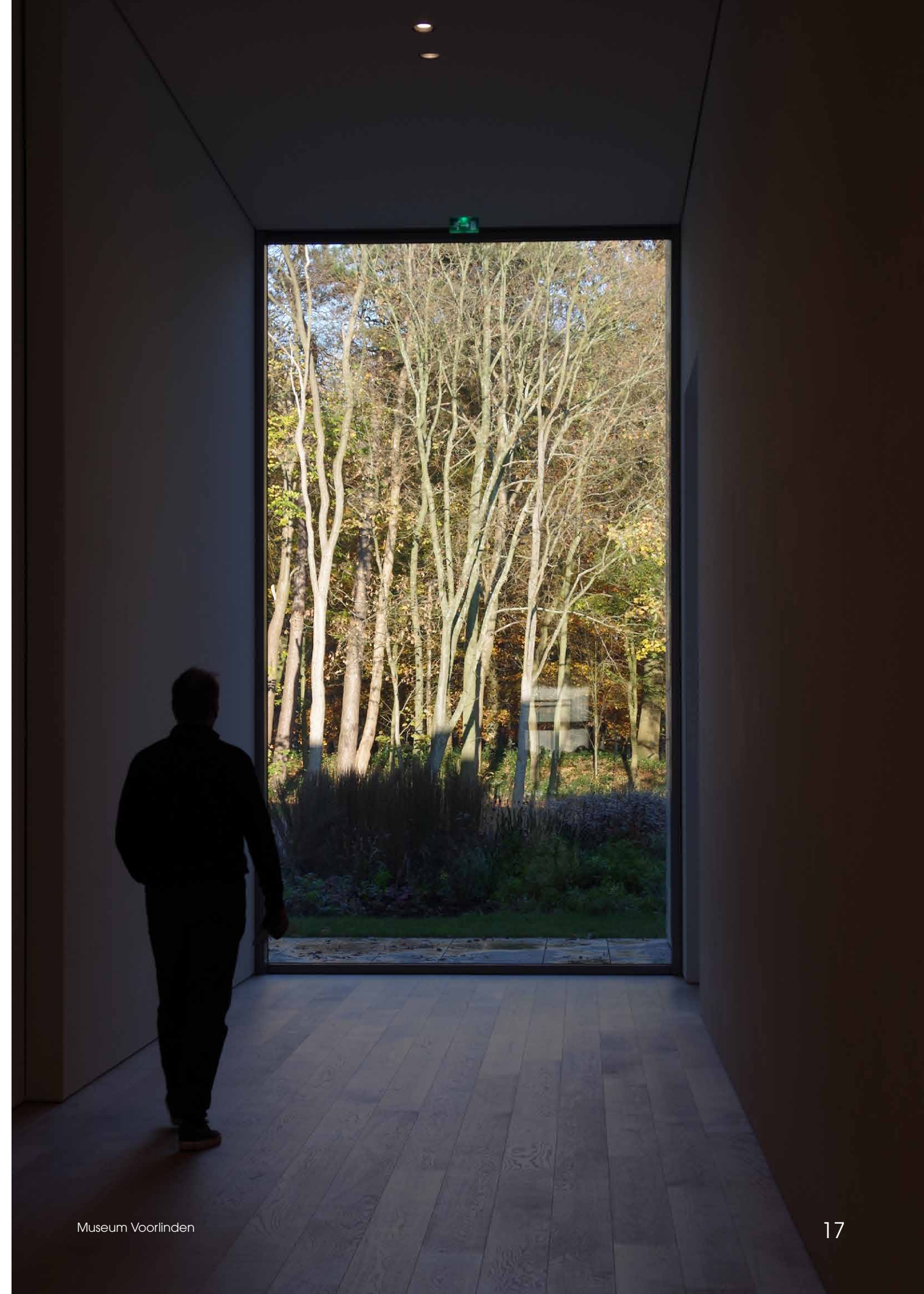
Zo'n museum in het groen, en in mijn ogen het mooiste moderne kunstmuseum van Nederland, is Voorlinden in Wassenaar. Niet alleen het museum en de inhoud zijn bijzonder, het is ook een zeer bijzondere plek.

Omgeven door bomen aan de rand van de duinen. De smalle toegangsweg tussen de vele bomen in de villawijk en de lange oprit naar een groene weidsheid dragen ook bij aan dat groengevoel. Het museum verliest nergens het contact met buiten. En iedere keer is daar die blik op de schitterende bomen van binnen naar buiten. Kaal, lichtgroen of in herfstkleuren, het is magisch. Grote ramen, veel licht, het doet kunst recht. Daarbij komt ook nog licht van boven. Gefilterd licht door het dak over het gehele gebouw zorgt ervoor dat kunstlicht nauwelijks nodig is om de werken te laten stralen. Het heeft zijn voordelen een gebouw te ontwerpen rondom kunst, in plaats van een gebouw omtoveren tot een museum.

Het plaatje is compleet met de tuinen van Piet Oudolf, die niet alleen prachtig harmoniëren met het gebouw maar ook met de omgeving. Één zeer goed onderhouden worden. Dat laatste is geen toeval. Want ook dit werk, de tuinen, beschouwt Voorlinden als een kunstwerk.

Mocht u van moderne kunst houden, bezoek dit museum. Houdt u vooral van natuur en planten? Blijf dan buiten en onderga de schoonheid van de omgeving en de tuinen van Oudolf. Dichtbij huis vindt u ook met grote regelmaat kunst in ons Arboretum; de ene keer in de tuin, vaak in het entreegebouw of de theekoepel. Het gaat nou eenmaal goed samen, bomen en kunst!

Mocht u nog meer museumtuininspiratie nodig hebben, ik kan u ook het Singer museum in Laren van harte aanbevelen, ook hier vindt u kunst in combinatie met werk van Oudolf. De binnentuin (met kunstwerken) is een heerlijke plek. Net als in Wassenaar, is een museumkaartje kopen niet noodzakelijk. U kunt het ook houden bij een kop koffie op het museumterras. In Wassenaar is er een restaurant met terras in het oude Engels aandoende landhuis buiten het museum. Op mijn verlanglijst staat ook nog nog museum Hauser & Wirth Somerset Engeland, ook hier prachtige tuinen van Oudolf.

Kapelconcerten

Bezoek in 2026-2027 de concerten en lezingen in Halderberge:

Kapelconcerten in Bovendonk Hoeven
 Zo 11 okt – Aidan Mikdad
 Zo 22 nov – Duo Arthur Stockel & Manuelli Vieillard
 Zo 13 dec – Kerstconcert Orpheus vocal group
 Zo 17 jan – Amatis trio
 Zo 4 apr – Young Talent Orchestra
 Zo 18 apr – Desguin kwartet

Luisterlezingen door Leo Wolfs in de Cuypersaal Oudenbosch
 Vr 30 okt – Camille Saint-Saëns
 Vr 13 nov – Johann Sebastian Bach
 Vr 29 jan – Wereldmuziek Azië
 Vr 5 mrt – Wereldmuziek Fado en Flamenco

Blijf voor verdere informatie op www.cultuuroudenbosch.nl

VISHANDEL Schot v. Dijke

0166 - 60 30 10

Oudenbosch Oostvaardeke
 woensdag van 14.15 - 17.30 uur;
Oudenbosch Oostvaardeke
 vrijdag van 08.30 - 12.30 uur.

Museum Voorlinden

de Rooy Kunststoffen B.V.

Nijverheidsweg 22
 4731 CZ Oudenbosch

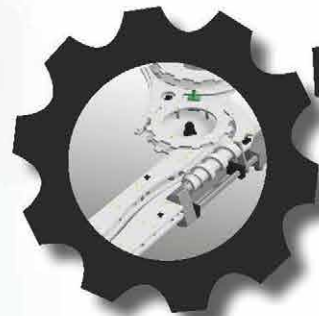
Tel.: +31 (0)165-317008
 Fax: +31 (0)165-318763

Gespecialiseerd in formaatdelen voor alle vul-, sluit- en etiketteermachines

- Klantgerichte service
- Snelle levertijd
- Hoge kwaliteit

Wormen en formaatdelen voor elk flesformaat

www.derooy-kunststoffen.com

In musea tref je doorgaans ook een museumwinkel aan, met souvenirs. Veelal ook met boeken. Vanzelfsprekend vind je in Voorlinden meerdere boeken over het werk van Oudolf, zoals Hummelo, maar ook het boek 'Droomplanten' in een nieuw jasje. Daarover schreef ik al in de vorige Aesculussen. Een boek waaraan Henk Gerritsen en Piet Oudolf samenwerkten.

In Voorlinden viel mijn oog op twee andere leuke boekjes. En zo kom ik in deze boekenrubriek toch nog bij boeken terecht. Het eerste boek dat ik kort onder uw aandacht wil brengen is het botanisch puzzelboek van Simon Akeroyd & Gareth Moore. Voor liefhebbers die hun plantenkennis al puzzelend willen testen of graag puzzelen met een botanisch tintje. Of een sudoku willen maken in de tuin. Dat gebeurt al weet ik nu... Zag laatst een vrijwilliger een sudoku oplossen in het zonnetje in de tuin. Het is sowieso een kunstzinnig puzzelboek.

De andere is het Engelse 'The book of the tree, Trees in art'. Aan de hand van schilderijen met bomen, blader je door kunst heen waar bomen centraal staan. Vanzelfsprekend vind je ook Monet en Van Gogh hierin terug. Een fijn kijkboek.

Volgende keer weer een ouderwetse boekbespreking, dat beloof ik u.

Museum Voorlinden, Buurtweg 90, 2244 AG in Wassenaar.
 Museumkaart is helaas niet geldig. www.voorlinden.nl

Singer Laren, Oude Drift 1, 1251 BS Laren. Hier kunt u wel met uw museumkaart terecht. www.singerlaren.nl

Tuin Singermuseum Laren

Straatbomen in Nederland

Een selectieve geschiedenis (deel 2)

Door Theo Hoebink

Afbeelding 1 Een honderd jaar oude paardenkastanje wordt over de rivier de Noord verplaatst vanuit een oude particuliere tuin bij Kinderdijk naar een nieuwe woonwijk in Alblasserdam ((foto: Guido Benschop ©))

Dit artikel is het vervolg op ‘Straatbomen in de stad’ in de vorige uitgave van Aesculus. Na het verhaal over de internationale geschiedenis, gaat het hier over de ontwikkelingen in Nederland.

Op zoek naar passende afbeeldingen, kwam ik de foto links tegen. Een monumentale boom hangt in de kabels van een grote drijvende bok, duidelijk op weg naar een nieuwe standplaats. Het is een iconische foto bij een artikel dat gaat over stadsbomen in historisch perspectief. Toen bleek dat het ook nog om een paardenkastanje ging, was het mij duidelijk dat ik deze foto móest gebruiken. De maker, de Rotterdamse beroepsfotograaf Guido Benschop, liet weten geen bezwaar te hebben tegen het eenmalig gebruik in deze Aesculus.

Via enig speurwerk kwam ik erachter dat het hier gaat om een honderdjarige witte paardenkastanje die tot 2021 aan de rivier De Noord bij Kinderdijk in een grote achtertuin stond, maar daar vanwege nieuwbouw moest verdwijnen. Hij werd uiteindelijk verplaatst naar een nieuwe woonbuurt op een voormalige werf van scheepsbouwer Verolme even verderop. Zo'n operatie is moeilijk en uitermate kostbaar. Het bleek dat deze voor een groot deel bekostigd werd door het plaatselijk bedrijfsleven. Er was iets fout gelopen in die nieuwe woonwijk en blijkbaar wogen de kosten van de transplantatie op tegen de goodwill die de sponsors ermee wilden bereiken. Eerst een oude monumentale boom redden van de ondergang om hem daarna te schenken aan de bewoners van een harde, kale nieuwbouwwijk, daarmee verwerf je veel waardering en sympathie. Dit verhaal is symbolisch voor de manier waarop we tegenwoordig tegen bomen aankijken. Een stad is nooit af, bij veranderingen staan bomen regelmatig in de weg. Bewoners tolereren niet meer dat in steden oude bomen gekapt worden, tenzij ze heel erg ziek zijn. Oude bomen zijn monumenten geworden, eigenlijk zijn ze heilig verklaard.

De nagenoeg vergeten Utrechtse romanschrijfster Clare Lennart (1899-1972) wist in de jaren 60 van de vorige eeuw fijntjes te verwoorden waarom stedelingen door de tijden heen zo gehecht zijn aan hun bomen. Daarom onttrekken we haar eventjes aan de vergetelheid. *“Wij mogen in Utrecht wel terdege beseffen dat de charme van onze grachten staat of valt met de bomen die op de werven groeien en die alle smakeloosheden in de bebouwing zo vriendelijk maskeren. Als historisch monument blijven de uit de middeleeuwen daterende werven en kelders natuurlijk belangrijk, maar dat wij nu nog altijd de grachten, met al wat erbij hoort, ondergaan als “mooi”, als “harmonisch”, dát komt door de bomen.”*

“Stadsbomen zijn méér dan
wat schoonheid en een
beetje natuur, het zijn nood-
zakelijke voorzieningen”
(Joost Verhagen)

Schoonheid staat voorop

Wat voor Utrecht geldt, gold eeuwen daarvoor ook al in andere Nederlandse steden. Pogingen om de stad te verfraaien door het aanplanten van bomen werden al gedaan in de zestiende eeuw. Amsterdam liep daarbij voorop. Het bijzondere was dat het hier de burgerlijke bestuurders waren die ervoor kozen om de nieuw aangelegde grachten met bomen te verfraaien. Daarmee werden bomen voor het eerst een onderdeel van de woonomgeving van burgers. Daarvoor bepaalden adellijke machthebbers het uiterlijk van hun residenties (zie kader). Al snel bleek dat bomen nog op andere manieren het wonen aangenamer maakten. In de zomer brachten ze verkoeling en in gure tijden werd de wind gebroken.

Het ging overigens in de steden van die tijd om maar een gering aantal bomen. Steden waren klein van oppervlak en werden zeer compact gebouwd. Centraal op pleinen stonden bomen met grote kronen om de handel op de markten te beschutten, en verspreid over de stad stonden ze bij kerken, kloosters en de woningen van de welgestelden.

Bomen als bron van gezondheid

Met de komst van de industriële revolutie en alles wat daarmee samenhang, veranderde de waardering van de bomen in de stad fundamenteel. De steden explodeerden en de vele arme stadsbewoners woonden in mensonterende omstandigheden (historicus Auke van der Woud spreekt van een ‘Koninkrijk van sloppen’). Rond de eeuwwisseling kwam daar een sterke reactie op. Er moesten niet alleen betere woningen, maar vooral ook moest er een groene woonomgeving komen. De utopische beweging van de *Gardencities* uit Engeland was een grote inspiratiebron. Arbeiders (en dat waren ook veel vrouwen en kinderen) konden dan na hun ongezonde en uitputtende arbeid herstellen in een groene, gezonde omgeving. Goed gebouwde huizen in herbergzame wijken met bomen, plantsoenen en met eigen tuintjes moesten de oplossing brengen. Het aantal wijken (vaak tuindorpen of tuinwijken genoemd) in deze sfeer was in Nederland vrij beperkt, maar hun invloed op de latere stedenbouw, denk aan de jarendertigwijken, is groot geweest.

Na de oorlog

Bomen als waardevolle bijkomstigheid

De zogenaamde modernisten, degenen die verantwoordelijk waren voor de plannen van de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog, hadden heel andere opvattingen over de rol van bomen in de stad. Bomen blokkeren zon en licht en houden een groot deel van het jaar de woningen vochtig en dus dragen ze bij aan ongezonde woonomstandigheden.

Afb. 2 Kanaleneiland in Utrecht (bron: archief afd. stadsontwikkeling gemeente Utrecht)

Het Utrechtse Kanaleneiland laat goed zien hoe zo’n ‘moderne’ woonwijk er uit zag. Woningen moesten zo veel mogelijk licht, zon en frisse lucht kunnen vangen door ze, langs rechte lijnen, met grote onderlinge afstand in de ruimte te plaatsen. Het groen (gazons en lage heesters) diende daarbij als bufferzone, als ruimte om te spelen en voor sociale contacten. Bomen waren dan misschien wel mooi, maar bijkomstig. Ze verdwenen (letterlijk en figuurlijk) naar de marge.

Postmoderne bomen: bloemkoolbuurt en Vinexwijk

Ook op het modernisme kwam na begin jaren zeventig een reactie. De moderne wijken werden als saai, onherbergzaam en onveilig ervaren. Er was behoefte aan kleinschaligheid, romantiek en geborgenheid. Er werd massaal gebouwd volgens een volstrekt nieuw principe. Stratenpatronen kregen een organisch verloop, er kwamen autoluwe woonerven samen met heel veel openbaar groen. De vele bomen vormden in feite een overdadige stoffering van deze door romantiek en nostalgie geïnspireerde wijken. Vanwege de organische vormen werden ze bekend als ‘bloemkoolwijk’. Liefst 20% van de Nederlanders woont momenteel in zo’n type wijk.

Afb 3. Spreiding van boomkronen in de bloemkoolwijk Spui-zuid in Oudenburg. Wat opvalt is dat bomen deels lineair, deels gegroepeerd zijn aangeplant. Ook opvallend zijn de groene zones aan de westelijke buitenzijde die met een overheersende westenwind zorgen voor beschutting. (Bron: auteur)

Een volgende reactie op deze, door critici omschreven als ‘truttige’, variant volgde na 1990. Dit keer begon men te bouwen vanuit de zogenaamde *Vinex-principes* (Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra). Nieuwbouwwijken moesten aansluiten bij de bestaande grote steden en, om afstanden binnen de stad klein te houden, werd er in hoge dichtheden gebouwd. Om daarbij toch nog voldoende groen te krijgen, werd het aandeel particulier groen kleiner ter wille van zoveel mogelijk openbaar groen. Met creatieve, vernieuwende architectuur en een aantrekkelijke open ruimte moest wonen in de grote stad weer aantrekkelijk worden. In de praktijk bleek dat er behoorlijk werd ingeleverd op de nagestreefde groene doelen. Bereikte men in veel bloemkoolwijken vaak een percentage groen van 40 tot 50 %, in vinexwijken zakte dat in veel gevallen tot ver onder de 30%.

Afbeelding 4. Postmoderne boom in vinexstijl: De werkelijke boom (rechts) staat in herfsttooi. Met hulp van bewust gekozen kleuren is de strakke gevel wat speelser vormgegeven. Net als in het ontvangstgebouw van ons Arboretum zijn in grijs de contouren van een volwassen boom geschilderd. Met zo weinig mogelijk aanplant probeert men positieve effecten van bomen op de woonwijk zo groot mogelijk te maken. Hier klink het citaat van Clare Lennart door: de organische vormen van de boom maskeren het saaie van de moderne gevel en creëren daarmee schoonheid. (foto: auteur)

Het heden: de inclusieve boom

Joost Verhagen uit Vianen (bij Cuyk) is een duizendpoot op het gebied van bomen. Hij heeft een adviesbureau in het oude dorpskerkje van zijn woonplaats. Joost trekt als boomexpert beroepsmatig regelmatig het land in en maakt daarnaast ook podcasts om zijn verhaal te prediken. Omdat hij ook nog woonachtig is in de oude pastorie, betitelt zichzelf dan ook graag als de ‘boominee’.

“Stadsbomen zijn méér dan wat schoonheid en een beetje natuur, het zijn noodzakelijke voorzieningen. Groen helpt tegen burn-out en brengt verkoeling” zo luidt de introductie van een lang artikel in de Groene Amsterdammer van januari 2020 dat voor een belangrijk deel aan hem gewijd is. Hij is een typische vertegenwoordiger van de school van een ‘no nonsens’ benadering. Harde, verontrustende cijfers tonen aan dat het niet goed gaat met de aarde. Met even harde wetenschappelijke en economische cijfers kan worden aangetoond dat bomen in belangrijke mate kunnen bijdragen aan reparatie en herstel van onze ernstig verstoorde ecosystemen. Joost taxeert bomen op hun waarde en daarbij gaat het nadrukkelijk níét om de opbrengst van het hout, maar om het bedrag dat zou moeten worden geïnvesteerd om eenzelfde boom te krijgen, met dezelfde functies, op dezelfde plek. Die functies worden in deze benadering uitgedrukt in geld. Zo wordt in datzelfde artikel de boomwaarde van een 140-jarige eik geschat op 90 duizend Euro.

Een duidelijk voorbeeld in onze omgeving is het kaartje van afbeelding 5. Hier kun je heel goed zien hoe groot de verschillen in hittestress zijn tussen de stedelijke bebouwde kernen in onze regio. Op bedrijventerreinen en in boomarme wijken kunnen op warme dagen in de zomer de temperaturen meer dan 3o hoger oplopen dan in delen waar veel bomen zijn. Daar hoeven airco’s minder hard te draaien en komt de gezondheid van kwetsbare groepen minder in het gedrang. Zo zijn er vele andere voorbeelden te geven.

Afbeelding 5. Temperatuurverschillen boven stedelijk bebouwd gebied op warme dagen in Oudenburg en omgeving. Hittestress treedt op boven harde, stenige oppervlakten zoals bedrijventerreinen en ‘harde’ woongebieden met weinig groen zoals St. Willebrord-zuid en Oudenburg-centrum. Opvallend zijn hier de duidelijke contrasten met koele eilanden zoals, respectievelijk, het Processiepark(1) en het Arboretum (2). (Bron: Atlas Leefomgeving, data uit 2017)

Conclusie

Ooit was het de behoefte aan schoonheid die de vormgevers van de stad ertoe bracht om de open ruimte te verfraaien met de systematische aanplant van sierlijke en imposante bomen. Dat streven is er, aangepast aan de smaak van de tijd, altijd gebleven. Daarna, en dan met name na 1945, volgden in een reeks van acties en reacties de verschillende benaderingen elkaar op. Op die manier vormen de bomen in stadswijken betekenisvolle symbolen van de tijdgeest op het moment waarop ze werden aangeplant.

Vóór het ontstaan van de Nederlandse republiek waren het de adellijke machthebbers die het uiterlijk van de steden bepaalden. Een stad als Den Haag kreeg in 1536, in opdracht van keizer Karel V, aan het Lange Voorhout een fraaie dubbele rij met lindebomen. (Volgens de overlevering was dat trouwens de laan waar Leentje Lotje leerde lopen). Naar het oordeel van de keizer bezat Den Haag als hofstad te weinig allure. Blijkbaar was het een succesvolle ingreep, aangezien niet heel veel later in Berlijn ter ere van de beroemde Pruisische keurvorst Frederik de Grote, naar het Nederlandse voorbeeld de ‘Prachtstraße’ ‘Unter den Linden’ werd aangelegd.

Bronnen o.a.

- Frank Mulder, 'Bomen als kroon op elke woonwijk' in De Groene Amsterdammer; 22-01-2020
- 'Bomen langs de grachten van Utrecht, op website 'Oude Utrecht'; 09-09-2022.
- 'Shapers of Urban Form', Larkham & Conzen, 2014

Toets determineren

Elke maandag komen de rondleiders en andere belangstellenden bijeen om onder leiding van Yvonne van Andel van alles en nog wat te leren van de collectie. En dat dit heel serieus genomen wordt, blijkt wel als er weer eens een heuse toets wordt afgenomen. Dit keer lagen er maar liefst vijfendertig verschillende takjes van conifeerachtige struiken klaar om te worden gedetermineerd. Het was voor alle deelnemers een ware opgave

om – los van de boom/struik – de verschillende takjes van de juiste naam te voorzien. Toch sloot een van de deelnemers de toets af met 32 goede antwoorden! Chapeau!

klaar voor de toets determinatie

Foto's: Johan van Oosterhout

Leutstoet door de tuin

Nooit eerder trok de lampionnenoptocht, als afsluiting van het carnaval, door de tuin. Hoe anders was dat dit jaar. Omdat door werkzaamheden het centrum niet begaanbaar was, week Stichting Oudenbossche Carnaval uit naar een veilige route rondom het Jezuïetenplein, die zodoende ook door het Arboretum liep. Zo'n 75 kinderen met ouders en de prins met zijn gevolg trotseerden het gure weer. Met de muziek van twee dweilbands trok de lange leutstoet langs de grot, door de voormalige Lindenlaan om via de Parklaan terug te keren naar de Puit op het Jezuïetenplein. Leutig om mee te maken.

leutstoet door de tuin. Foto: Johan van Oosterhout

Upgrade van de entree

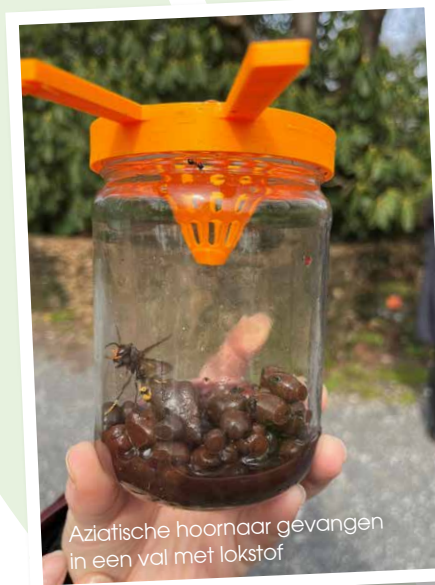
Vorig jaar werd vanaf de parkeerplaats een ook voor minder valide mensen geschikte toegang tot de tuin gerealiseerd. Omdat de entree wel een update kon gebruiken, pleitte het bestuur bij wethouder Patrick Schouw voor twaalf fietsnietjes. Zeker nu de openbare ruimte in het centrum zo is opgeknapt, vonden we de oude fietsenrekken hier niet meer passen. Zijn antwoord liet niet lang op zich wachten en daags voor de opening van het seizoen maakte de firma Wagemakers er flink werk van. En zie wat een resultaat, wat een verbetering. Dankjewel!

de mannen van Wagemakers druk aan de slag

Wat een verbetering. Foto's: Johan van Oosterhout

Aziatische hoornaar gevangen in een val met lokstof

Arboretum bestrijdt Aziatische hoornaar

De Aziatische hoornaar is een vijand van bijen, hommels en andere insecten die bloemen bestuiven. Het Arboretum is daarom actief aan de slag met de bestrijding van dit gevaar voor de biodiversiteit. In de tuin zijn dertien vallen geplaatst om de hoornaar te bestrijden. Sluit aan bij deze strijd. Plaats ook een val met lokstof in uw tuin en controleer op kleine bolvormige voorjaarsnesten die de koninginnen bouwen. Tref je een hoornaar aan meld dit dan via de Buiten Beter app of via het formulier op www.halderberge.nl/aziatische-hoornaar. Daar vind je ook meer informatie.

Familiemiddag

Een kleine 300 bezoekers, waaronder bijna 60 kinderen, kwamen op eerste paasdag af op de familiemiddag. Jong en oud vermaakten zich met de speurtocht die voer langs een afwisselend programma van educatieve, informatieve en sportieve activiteiten, veelal in het teken van het jaarthema 'plant als passagier'. Het zaaien van kiemgroenten, die je na enkele dagen zelf kon opeten, en het botanisch tekenen nabij de Theekoepel waren best in trek maar de meeste uitdaging vonden jong en oud bij de hindernisbaan. Het was weer een geslaagd feestje!

De hindernisbaan was een uitdaging

Botanisch tekenen bij de Theekoepel. Foto's: Ad Nieuwlaat

Kunst in de tuin

Al jaren maken vele beginnende of gevorderde, soms professionele, kunstenaars kosteloos gebruik van de bijzondere expositiemogelijkheden die het Arboretum biedt. De Theekoepel en de expositieruimte in het entreegebouw hebben ieder hun eigen charme, maar ook de tuin is een uitgelezen plek voor bijzondere vormen van kunst, zoals Ikebana sogetsu of de bijzondere sculpturen van Brou-Art, waarmee dit voorjaar het seizoen werd geopend. Hier ervaar je hoe kunst en natuur elkaar versterken. Ook exposeren in het Arboretum? Mail naar exposities@arboretumoudenbosch.nl

Foto's: Johan van Oosterhout

Eagle Brou-art

Arthrosuarus Brou-art

KLUSWIJS

Oudenbosch

Zandeweg 29

4731 NA Oudenbosch

0165-314003

Ma. t/m Vr. 8.30 - 18.00

Zat. 8.30 - 17.00

www.kluswijs.nl

DE BIECHT

EETCAFE

Markt 52, 4731HR Oudenbosch

0165 331 504

Reserveren@eetcafedebiecht.nl

www.eetcafedebiecht.nl

BRASSERIE

SINDS ★ 2004

HET VROLIJKE SCHAAP

FENKELSTRAAT 23 - 0165 310100 - OUDENBOSCH - WWW.VROLIJKE-SCHAAP.NL

VAKGARAGE OUDENBOSCH

VAKGARAGE OUDENBOSCH

SNELSERVICE

ALTijd VERTRouWD DICHtBIJ

U bent bij ons o.a. aan het juiste adres voor:

✓ Onderhoud & reparatie

✓ APK keuring

✓ Banden, trekhaken

✓ Accessoires

✓ Occasions

✓ Schadeherstel

✓ Private & Zakelijk lease

✓ Pechhulp

WWW.VAKGARAGEOUDENBOSCH.NL

Boschdijk 165d | 4731 DD Oudenbosch | T (0165) 31 16 30

Plant als passagier

door Yvonne van Andel

Als ieder jaar vertelt de poster die bij het thema hoort een heel verhaal. De planten op de poster van dit jaar met het thema 'Plant als passagier,' zorgen dat hun nakomelingen, de zaden, allemaal op een of andere manier van hun moederplant vandaan kunnen reizen.

We beginnen met de mier rechtsboven. Hij trekt een zogenaamd mierenbroodje achter zich aan. Een mierenbroodje is een aanhangsel aan het zaadje van een aantal plantensoorten. Het witte aanhangselje heet een *elaiosoom* dat is afgeleid van het Griekse 'elaion', wat 'olie' betekent. Het zit als een ringetje rond de plek waar de navelstreng zat. Het ringetje rond de navel van het zaadje is een lekker zoet uitgroeiseltje. Niet alleen zoet maar ook heel gezond voor mieren. De mier vervoert het zaadje richting zijn nest en krijgt als betaling het mierenbroodje.

26

27

Samen bouwen aan wonen, werken en mobiliteit!

Van Agtmaal

vanagtmaal.nl
0165 - 319 000

EP: Jan Verdaas

BOSSCHENDIJK 11 - 4731 DA - OUDENBOSCH
TELEFOON: 0165-316111 - MAIL: INFO@EPJANVERDAAS.NL

WITGOED

BEELD & GELUID

COMPUTER & TELEFONIE

PERSOONLIJKE VERZORGING

(INBOUW) KEUKEN APPARATUUR

WWW.EPJANVERDAAS.NL
Service | Snelheid | Scherp geprijsd

Er zijn ongeveer vijftien mierensoorten die mierenbroodjes als voedsel gebruiken. De mieren nemen het zaad mee naar hun nest, verliezen er onderweg regelmatig een, of het mierenbroodje valt eraf. En dat was precies de bedoeling van de plant.

In het voorjaar laten het maartsviooltje, de helmbloem en bosanemoon zich met een mierenbroodje vervoeren door 'Taxibedrijf De Tuinmier'. Maar nog veel meer kruiden en grassen maken gebruik van dit bedrijf. In Nederland komen ongeveer 200 plantensoorten voor die gebruik maken van de mientaxi.

De gele bloemen links onder de mier zijn stinkende gouwe, daarvan maken de zaden met mierenbroodje ook gebruik van de mientaxi.

'Gouwe' heet hij vanwege de goudgele kleur van de vier bloemblaadjes, dat het plantje stinkt is wat overdreven. De geur is om af te schrikken, geen mensen maar wel een veldmuisje. Het eidooiergele melksap bevat chemische stoffen. De plant werd in oude tijden in de geneeskunde gebruikt en begon vanuit de kruidentuinen van weleer aan z'n opmars door steden en dorpen. Nu behoort het plantje dan ook tot het leger van stoepplanten.

Hoewel de plant fors kan worden, is hij kwetsbaar. Stinkende gouwe is een papaverachtige, dat zijn allemaal giftige planten. Heel lang geleden dacht men in de vorm, de kleur en nog meer uiterlijke kenmerken te kunnen aflezen voor welke ziekteverschijnselen de plant een remedie kon zijn, de signatuurleer. Het oranje-gele sap lijkt op gal dus werd het ingezet bij vermeende lever- en galaandoeningen. Nog altijd wordt bij wandelingen met natuurliefhebbers verteld dat het melksap op wratten smeren ze doen verschrompelen. Dat helpt dan alleen als het dagelijks gebeurt... wel volhouden dan en de wandeling dagelijks maken. Ik denk niet dat het kwaad kan. Een dagelijkse wandeling werkt zeker helend. Zelf raad ik aan het experimenteren met planten over te laten aan deskundigen.

Het mooie roze bloemetje rechts onder de mier is een reuzenbalsemien. Sommige planten slingeren hun zaad met kracht weg. Dit is best een bijzondere manier van zaadverspreiding. Sommige geraniumsoorten doen dat (bv de donkere ooievaarsbek en het robertskruid), maar ook de toverhazelaar. Springbalsemien is de meest bekende zadenchieter. De veel

voorkomende reuzenbalsemien is een invasieve exoot in Nederland, die zich heel makkelijk verspreidt.

De plant is afkomstig uit de Himalaya, vooral uit Tibet en ook uit India. Vanaf 1915 is hij in Europa als invasieve soort gaan verwilderen, men treft hem nu door geheel West-Europa aan.

Reuzenbalsemien groeit graag langs of in de buurt van water. Dat is waar te nemen in de Biesbosch.

De plant dankt zijn naam aan het feit dat hij zijn zaden wegschiet. Als de bloemen zijn uitgebloeid, vormt zich een smal peultje dat na een paar dagen openspringt, waarbij de zaadjes gelanceerd worden. Als de peultjes rijp zijn, is een lichte tik voldoende om hem te laten opspringen.

Links van de stinkende gouwe ziet u de distel, een plant met stekels aan de bladeren en aan de bloemhoofdjes.

Distels produceren duizenden zaadjes die zijn voorzien van een pluusje (pappus). Dit zorgt ervoor dat ze gemakkelijk door de wind kunnen worden verspreid.

Akkerdistel maakt veel pluus. De pluizen gaan op reis en na een niet al te lange afstand valt het zaad. Dat is zo bij de vrouwelijke plant. De mannelijke planten verspreiden wel pluus maar zonder kiemkrachtig zaad. Als het distelzaad rijp is, wordt het zaad door het vruchtpluis naar buiten geperst. Akkerdistel heeft zijn oorsprong in Eurazië waar het vooral langs rivieren groeit. Als cultuurvolger van landbouwers verschijnt de plant overal in de gematigde streken op het noordelijk halfrond. Het heeft als natuurlijke groeiplaats de rivierenkant. Daar is grond in beweging, net als op de akkers en daar voelen akkerdistels zich thuis.

Weegbree, rechts onder de stinkende gouwe, heeft ook zijn eigen manier van zaadverspreiding, daarover schreef ik al in het vorige nummer.

Er is ook een dennensoort op de poster te zien (rechtsonder) met daarbij een dennenkegel. Een rijpe dennenkegel is een houtachtige zadenbewaarplaats, vol geheime vakjes met een zaadje. Ieder zaadje is voorzien van een vleugel. Zijn de weersomstandigheden goed, het is een droge dag, dan gaan de vakjes open en kan het zaadje eruit vliegen en zich 'vogelachtig' voortbewegen.

Op de poster zijn linksonder cactussen afgebeeld. Daaraan verschijnen ook vruchten. De zaden binnenin deze vruchten maken soms gebruik van een mientaxi maar vragen ook hulp van vogels en andere plantenetende dieren. Als planten voor hun zaden een vogel inzetten als vervoermiddel, is de verpakking van het zaad heel belangrijk. Hoe roder, hoe beter. Vogels zijn dol op de kleur rood, die kunnen ze goed waarnemen. Dat in tegenstelling tot insecten, die hebben niet zo veel met die kleur. Dus is het zaad rijp, dan wordt de vrucht rood en krijgt een zoete smaak. Een rode vrucht die er mooi uitziet, daar eten vogels graag van en na een lekker stukje vliegen poepen ze het meegesnopte zaadje uit.

Tot slot nog een leuk weetje

Beren zijn dol op appels, zij gaan meer op de geur en hun geheugen af, ze weten precies aan welke appelbomen de appels verschijnen die ze het allerlekkerste vinden. Door hun poep overal te deponeren, zorgen ze ervoor dat van de appelboom van hun voorkeur de meeste jonge bomen opkomen. Dit is eigenlijk een natuurlijke selectie van een appelboomsoort.

- stralen
- poedercoaten
- glasporelen
- natlaksystemen
- metaliseren
- thermisch verzinken

Industrieweg 2k
Oudenbosch

Tel. 0165 - 32 01 89
Fax 0165 - 31 78 51

www.cobla.nl

lid
metaalunie

ION
Vereniging
Industrieel
Oppervlaktebehandelend
Nederland

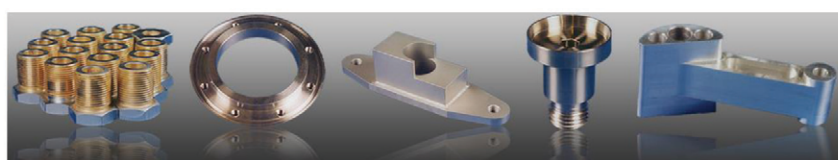

Soethoudt Metaalbewerking b.v. is een gerenommeerd bedrijf (sinds 1870) dat gespecialiseerd is in het vervaardigen van hoogwaardige precisieonderdelen, hoofdzakelijk op basis van verspanende technieken. Soethoudt Metaalbewerking b.v. is toeleverancier voor tal van gevestigde, voornamelijk industriële bedrijven.

Onze filosofie is dat wij pas tevreden zijn als u tevreden bent. Klantwensen staan voorop. Daarbij vormt de juiste combinatie van prijs, kwaliteit en levertijd de sleutel tot een duurzame relatie. De uitdaging, om ook voor u de juiste combinatie te vinden, gaan wij graag aan.

Soethoudt Metaalbewerking b.v.

Nijverheidsweg 27
4731 CZ Oudenbosch
0165-330160
info@soethoudt.nl
www.soethoudt.nl

Stoepplantjes

stoepplantjes.nl
hortusbotanicus
hortus

Illustraties Maxime Boersma, ontwerp Katoenl concept Thel Jans en Hanneke Jelles

Achterzijde poster

Het Stoepplantjes Burgerwetenschapsproject op initiatief van de Leidse Hortus, richt zich op het onderzoeken van de planten die groeien rond de huizen, in de wijken en steden van de deelnemers. Het doel is om samen met burgers de stadsflora in kaart te brengen en de soortenrijkdom en biodiversiteit van het stedelijke ecosysteem te meten.

Het doel van het project is mede het bevorderen van interesse in planten en het verminderen van plantenblindheid. Burgers van alle leeftijden kunnen deelnemen. Het project is te volgen via de Hortus nieuwsbrief en @stoepplantjes op sociale media.

De dagelijkse bewegingen van planten

door Ton Coenen, Foto's Yvonne van Andel tenzij anders vermeld

Onlangs las ik in de Volkskrant een artikel waarin een paar intrigerende aspecten genoemd werden die eraan kunnen bijdragen dat op termijn het leven van zo'n 300 duizend zorgmedewerkers in de nachtdienst binnen onze ziekenhuizen draaglijker wordt. Dit artikel prikkelde mij tot het schrijven van dit verhaal. Met name inspireerde me een bij velen onbekend onderliggend mechanisme dat voor alle cellen van plant, mens en dier essentieel is voor een gezond leven: het *circadiane* systeem. Je zou het ook het 'interne dag-nachtritme' kunnen noemen. Als het voor alle cellen van plant, dier en mens geldt, geldt dat dus ook voor de planten in ons Arboretum en het leuke is dat je 'plantbewegingen' als dag-nachteffect soms gewoon kunt zien. Laten we eerst eens kijken naar een aantal planten waarvan hun dagelijkse bewegingen voor iedereen duidelijk waarneembaar zijn.

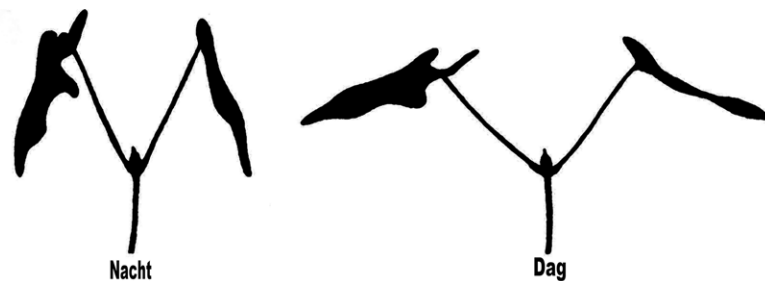
We beginnen met de Perzische slaapboom in ons Arboretum, de *Albizia julibrissin*, behorend tot de familie van vlinderbloemigen. Die heeft in de zomer van '25 uitbundig gebloeid. Een waterval van 'lampenpoetserachtige' roze bloemen was een lust voor het oog. In zijn artikel in Aesculus editie 70 over deze bijzondere boom heeft Wil Hoppenbrouwers het zelfs over een boom van 'verpletterende schoonheid'. In dat artikel maakt hij ook melding van de bijzondere dagelijkse bladbewegingen van de *Albizia*. De Nederlandse naam 'Perzische slaapboom' dankt de boom namelijk aan het prachtig samengestelde, dubbel geveerde blad, waarvan de blaadjes

zich 's nachts dichtvouwen, net als bij het kruidje-roer mij-niet (*Mimosa pudica*). Deze nachtstand wordt, zij het tijdelijk, zelfs ook overdag bereikt als je het blad aanraakt van de slaapboom. Waarschijnlijk doet de boom dit om zich te verdedigen tegen vraat van herbivoren.

De natuurlijke dagelijkse licht-donkercyclus zien we terug in de uitdrukkingen als 'slaap-waak ritme', 'passief-actief ritme', 'dag-nachtritme' of 24-uurs ritme'. De algemene naam hiervoor is circadiaans ritme. Afgeleid van het Latijnse 'circa' (om en nabij) en 'dies' (dag). Afhankelijk van de breedtegraadligging varieert de tijdsduur overdag dat er licht is met de tijd van het jaar. Deze variatie levert jaarlijkse cycli op in groei en bloei van planten. Over dit uitgebreide onderwerp valt heel veel te vertellen; we beperken ons hier tot dagelijkse cycli waarbij licht, warmte en/of aanraking een rol spelen. Zowel de *Albizia julibrissin* als het kruidje-roer-me-niet behoren tot de familie van de vlinderbloemigen (*Fabaceae*). Veel meer vlinderbloemigen laten een heel duidelijk een slaap-waak gedrag zien zoals tamarinde, bonen, erwten, acacia's enz.

Composieten

Ook planten uit andere families vertonen dit gedrag. Een voorbeeld hiervan is de jonge zonnebloem. Deze behoort tot de grote familie van de *Astereaceae*, oftewel de composietenfamilie. Overdag draait de bloemknop met de zon mee en 's nachts draait hij weer terug naar de oostelijke startpositie. (Vandaar de Franse naam Tournesol). Dit proces van draaien via een klein stukje bloemstengel pal onder de bloemknop duurt zolang de

Dag-nacht bladstand bij een pronkboom bron ResearchGate.net.jpg

Grote bloeiende boom: *Albizia julibrissin*

snijbloemen • boeketten • grote sortering kamerplanten • tuinplanten • potten • decoratieartikelen

**UW BLOEMWERK IS
ONS SPECIALISME**

Nieuwlandweg 2
Oudenbosch
Tel. (0165) 312908
Fax (0165) 322829
E-mail: r.cappetijn@hetnet.nl
www.monicaoudenbosch.nl

VERF | BEHANG | GORDIJNSTOFFEN | VLOERBEDEKKING | RAAMDECORATIE

**COLORS
@HOME**
PIERRE & MANJA
Blommerde

Fenkelstraat 30 | 4731 JB Oudenbosch | Telefoon (0165) 32 00 34 | E mail blommerde@colorsathome.nl

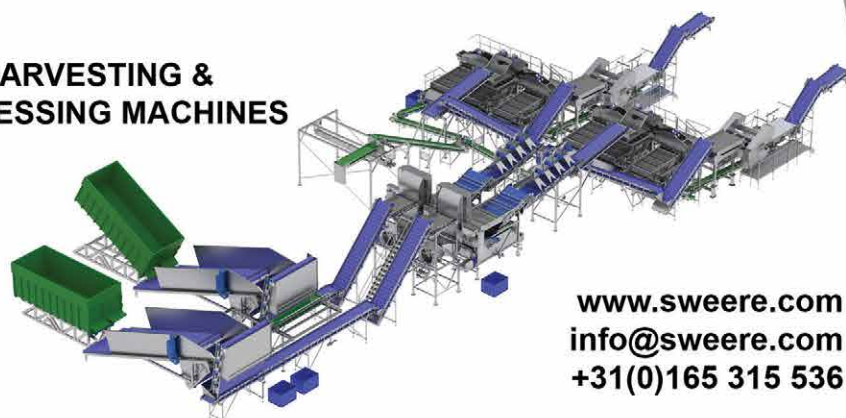
TEVENS VOOR AL UW SCHILDERS- EN BEHANGWERKZAAMHEDEN!

SoliPharma

SoliPharma BV
Industrieweg 11a
NL-4731 SB Oudenbosch
T +31 (0)165 31 56 19
E info@solipharma.nl
I www.solipharma.nl

**HARVESTING &
PROCESSING MACHINES**

Oudlandsedijk 8a
4731TB Oudenbosch

www.sweere.com
info@sweere.com
+31(0)165 315 536

plant nog in de groei is. In de zomerwarmte op zijn snelst. Pas als de bloemknoppen zich gaan openen om uit te groeien tot de karakteristieke bloemhoofden, verhouten de bloemstengels en staan alle zonnebloemen in 't gelid star op het oosten gericht (zie foto). Een bloemhoofd kan zo'n 100 tot wel 4000 (buis-)bloemetjes bevatten. De composietenfamilie telt zo'n 3500 soorten. Het is de vraag welke planten uit deze familie ook vergelijkbaar of andersoortig gedrag vertonen. Van de goudsbloem is dat zeker. Maar ook het madeliefje waarvan de oorspronkelijke oude naam in het Engels zelfs 'day-eye' (letterlijk vertaald: 'dag oog') is. De huidige gangbare Engelse naam 'daisy' is hiervan een verbastering. De bloem 'knipoogt' door 's nachts zijn buitenste krans van witte (straal-)bloemblaadjes te vouwen over het gele oog dat bestaat uit vele gele (buis-)bloemblaadjes. Het open-dichtfenomeen is bij zeer veel bloemen waar te nemen zoals ook uit het volgende blijkt.

bloemenklok van Linnaeus bron ResearchGate.net

De Bloemenklok van Linnaeus

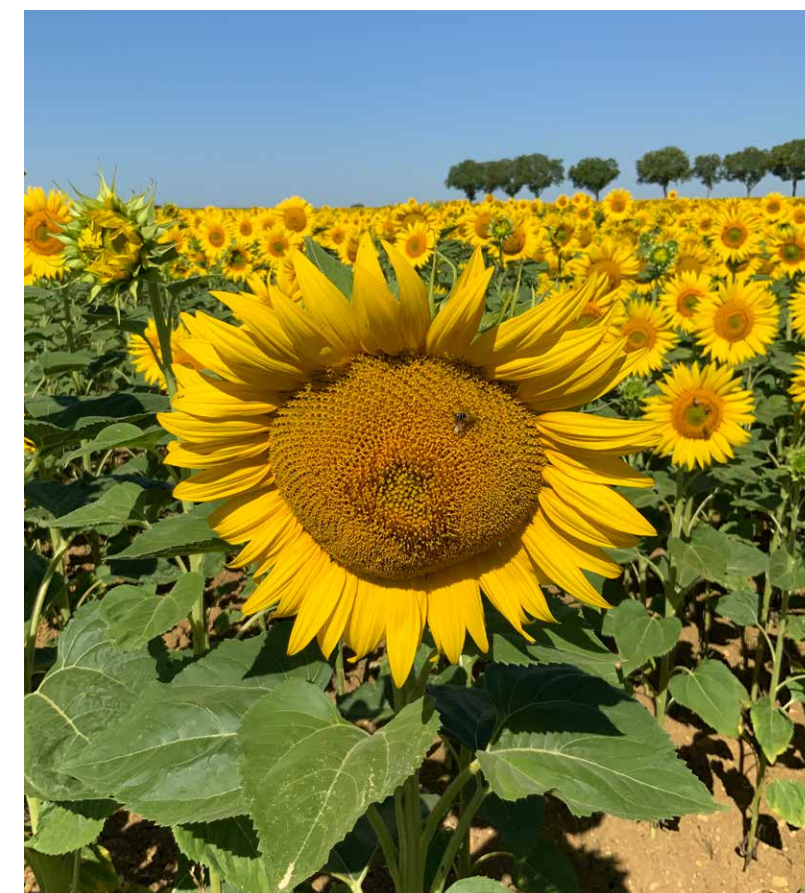
Vele plantkundigen uit het verleden maken melding van verschillende uitingsvormen van het circadiaans fenomeen. Zo viel het Linnaeus op dat veel bloemensoorten hun bloemen op een eigen vaste tijd overdag openen en sloten. Hij maakte een uitgebreide tabel waarin per bloemensoort de openings- en sluitingstijd staan vermeld. Linnaeus maakte deze tabel rond 1751 in Uppsala in Zweden, waar hij aan de universiteit studeerde. De tabelwaarden zullen in het huidige klimaat per breedtegraad wel wat aangepast moeten worden. De door Linnaeus beschreven bloemenklok was puur hypothetisch en is nog nergens in praktijk gebracht.

Algemeen circadiaans principe

Het is een misvatting dat de zon met zijn licht de motor vormt achter circadiaanse gedragingen van plant en dier. Wetenschappers die deze gedragingen bestuderen, hebben ontdekt dat bijna alle levende cellen, van eencelligen tot alle cellen van hogere orde planten en dieren, circadiaanse klokgenen aan boord hebben. Bij een aantal nachtdieren heeft men het interne klokritme op ongeveer 23 uur bepaald. Bij de mens op circa 24,5 uur. Dit laatste getal kon men vrij eenvoudig bepalen door mensen in ondergrondse ruimtes een paar maanden (comfortabel) te laten leven zonder ook maar enig contact met de buitenwereld. Dus ook zonder horloges. Ze konden zelf hun (kunst)licht- en donkerperiode kiezen. Na afloop van de test bleek dat deze proefpersonen minder dagen hadden ervaren dan er in de buitenwereld daadwerkelijk voorbij waren gegaan.

Wat gebeurt er nu met onze Perzische slaapboom als deze abrupt in het permanente donker wordt gezet? Hij gaat gewoon nog een flink aantal dagen door met zijn slaap-waakgedrag waar hij aan gewend was. Echter, door de afwezigheid van zijn dagelijkse licht-donkersynchronisatieprikkel stoppen zijn bladbewegingen na een dag of vijf.

Ook planten hebben last van een jetlag als ze per vliegtuig van oost naar west en vice versa vervoerd worden.

café Stroop

Café - Eeterij

Pastoor van Breugelstraat 23 - Bosschenhoofd
tel. : 0165 - 316793 www.cafestroop.nl

Villa Deste
De parel van Tivoli Oudenbosch

- BAR
- LUNCH
- DINER

Jezuïetenplein 33 Oudenbosch | www.villadeste.nl | 0165 726 996

Nu de hamvraag

Wie of wat zet dagelijks al die verschillende circadiaanse klokken in de cellen van plant en dier gelijk? De zon met zijn licht? Ja, maar wel dankzij het draaien van onze planeet in 24 uur om zijn as. Het zijn juist de overgangen van donker naar licht en vice versa die de 'trigger' vormen voor het gelijkzetten van de klokken. Dit synchroniseren van allerlei belangrijke circadiaanse levensprocessen zorgt voor gezonde slaap- en waaktijden van menig organisme. Dat gelijkzetten van klokken verdient enige toelichting. De synchronisatie gaat pas echt goed als het triggertempo van donker-licht sneller is dan de eigen circadiaanse klok van de cellen. Bij de mens verloopt dat goed. Weliswaar is bij velen binnen de 24 uur de passief-actiefperiode permanent verschoven, we kennen allemaal typische ochtend- en avondmensen. Bij blinden echter, verschuift door de afwezige lichtprikkels de passief-actiefperiode elke dag een beetje (20 à 30 minuten) naar achteren. De optelsom van al die dagelijkse verschuivingen wordt door blinden als zeer hinderlijk ervaren.

Bij een aantal nachtdieren met een interne licht-donkerklok van slechts 23 uur gaat de synchronisatie eveneens niet helemaal goed. Anders dan bij mensen resulteert dit dan in een langzame verschuiving van de passief-actiefperiode met één uur per dag naar voren.

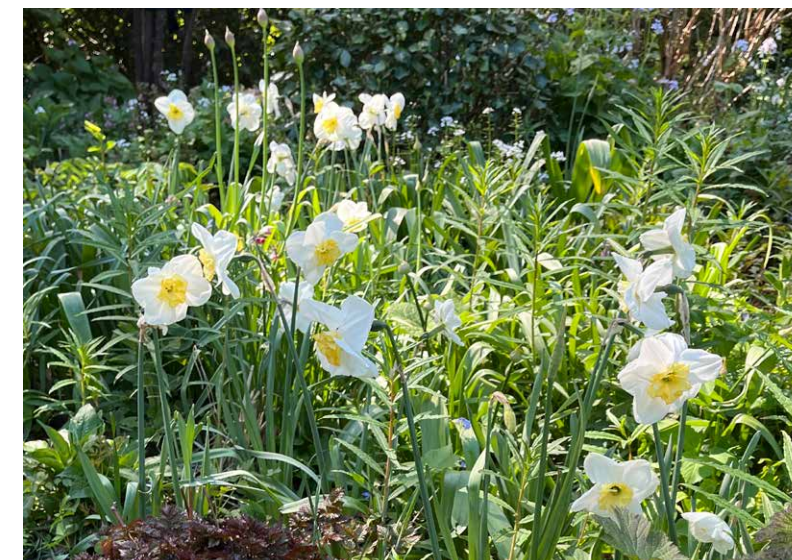
Bij planten kun je eigenlijk niet van 'slaap-waakgedrag' spreken. Slapen planten? Nee, 's nachts zijn ze wel meetbaar in rust. Ze maken dan geen suikers aan door de afwezigheid van fotosynthese. Bomen laten 's nachts hun bladerdak iets lager hangen dan overdag. Men weet nog niet wat de minimale grens moet zijn in de verhouding licht-donker om synchronisatie van circadiaanse plantencellen te bewerkstelligen. Zeker omdat naast licht de temperatuur hierbij ook een rol speelt.

Uiteraard is aan deze circadiaanse klok heel wat miljoenen jaren evolutie voorafgegaan. Bedenk hierbij dat de dag bij het verschijnen van de eerste landplanten zo'n 400 miljoen jaar geleden slechts 22 uur duurde.

Gezondheid

Het in de pas lopen met het circadiaanse ritme voor plant, mens en dier zorgt voor een optimaal en gezond levensproces. Wordt dit ritme verstoord dan ontstaan er op termijn negatieve effecten op de gezondheid. Dat geldt voor plant, dier en dus ook voor de mens. Bevatbaarheid voor ziektes en ander ongemak neemt daardoor duidelijk toe. Ook planten hebben last van een jetlag als ze per vliegtuig van oost naar west en vice

Ook narcissen draaien met de zon mee. Foto: Ellen van der Peet

Hangend blad: dubbelgeveerd blad van de *Albizia julibrissin*

versa vervoerd worden. Het verstoort de ontkieming, bloei en zaadzetting en kan zelfs tot afsterven leiden. Hetzelfde geldt voor insecten, wat heel vreemd is omdat zij geen slaap-waakgedrag vertonen. Zoals bekend levert jetlag bij de mens ook de nodige problemen op. En, ik begon dit artikel hiermee, leveren dus ook onregelmatige diensten van individuele werkers in de nachtdienst problemen op. Om gezondheidsrisico's te verminderen loopt er daarom in het Jeroen Boschziekenhuis in Den Bosch een proef waarbij een deel van de nachtploeg volgens een speciaal chronorooster werkt. Door hazenslaapjes tussendoor en het volgen van een speciaal dieet blijken werkers minder lichamelijke problemen te hebben en een snellere hersteltijd te ervaren.

Bronnen:

- Carl Linnaeus, *Philosophia Botanica*, Stockholm & Amsterdam, 1751
- Aarde (planeet), wikipedia
- 1,2 miljoen Nederlanders werken 's nachts: dat kan mogelijk gezonder met een nieuw type nachtdienst, Iness Chaves en anderen; Volkskrant; 13-12-2025

Wij zijn er voor u.

Wist u dat Monuta niet alleen voor en tijdens de uitvaart voor u klaarstaat, maar ook daarna? Bel mij vrijblijvend voor meer informatie.
Ook als u niet of elders verzekerd bent.

Monuta Ellen Kok
Parklaan 5, Oudenbosch
T 0165 - 32 63 72
I monutaellenkok.nl

Monuta Ellen Kok
De steun bij ieder afscheid.

Kennis, kwaliteit & service!

Techno Brabant Nijverheidsweg 26 4731 CZ Oudenbosch 0165 330 988	Techno Brabant Veldsteen 22 4815 PK Breda 076 542 0107	Techno Brabant Steenspil 18 4661 TZ Halsteren 0164 444 444	Machinehandel Vergouwen Nijverheidsweg 29 4731 CZ Oudenbosch 0165 504 131
--	--	--	---

www.technobrabant.nl

AUTOMOBIELBEDRIJF KESSEL

Havendijk 13 Oudenbosch 0165 - 313 858

uw ford en landrover specialist

UNIEKE EYE-CATCHERS VOOR UW TUIN

OP ONS FAMILIEBEDRIJF KWEKEN WIJ LEIBOMEN IN MEER DAN 25 SOORTEN, DEZE BIEDEN VEEL PRIVACY. OOK HEBBEN WIJ EEN GROOT ASSORTIMENT VORMBOMEN EN TUINBONSAI. WIJ KWEKEN OP EEN MILIEUBEWUSTE MANIER.

WWW.LEIBOMEN.NL

BOOMKWEKERIJ DE VOSSENBERG
KAPELSTRAAT 6B OUDENBOSCH
TEL: 06-15092791

ALTIJD AL MET BIJZONDERE BOMEN WILLEN WERKEN?
WIJ ZIJN OOK OP ZOEK NAAR EEN FULLTIME / PARTTIME COLLEGA'S

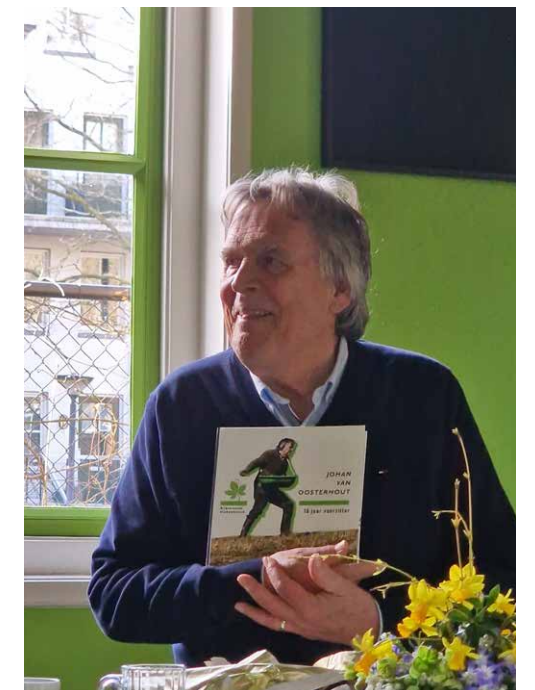
Mijn laatste jaarvergadering als voorzitter

Tekst Johan van Oosterhout
Foto's vrijwilligers

Jaarvergadering 2026 werd drukbezocht, wellicht mede naar aanleiding van mijn aangekondigde afscheid als voorzitter van Stichting Arboretum Oudenbosch. Het vereiste quorum aanwezige leden voor de vergadering werd dit keer overduidelijk gehaald. Kennelijk was erop gerekend gezien de inrichting van de entree ruimte en de overvloedige catering. En, opvallend, iedereen was op tijd aanwezig. Ontspannen startte ik om stipt 15.00 uur de jaarvergadering, mijn laatste, met een warm welkom in het zicht van een prachtig bloemetje op de tafel voor mij. Ook dat was anders dan anders.

Met opvallend weinig interrupties of vragen vanuit de vergadering gingen we soepel door de twaalf punten tellende agenda. Nou was het ook zo dat ik mooie cijfers kon overleggen over 2025. Een jaar met bijna 17.000 bezoekers, waarin we voor circa 27.000 euro aan investeringen deden en toch de boeken konden sluiten met een min of meer gelijk saldo aan voorzieningen en reserves als het jaar ervoor. En, goed nieuws laat zich altijd gemakkelijk vertellen.

Na ongeveer een uur brak het moment aan waarop het moest gebeuren, mijn terugtreden als voorzitter na ruim achttien jaren. Voor mijn gevoel was dat eenvoudig, na achttien jaarvergaderingen was alles wel gezegd. Dus terugblikken hoefde niet meer. Maar wat zou ik zijn geweest zonder al die helpende handen om mij heen? Precies, mij restte alleen nog woorden van dank, dank aan mijn trouwe, toegewijde, deskundige bestuursleden in heden en verleden, aan de trouwe, deskundige leden van de begeleidingscommissie, aan de vele trouwe begunstigers, aan onze geweldige partners in 't groen en onze trouwe sponsors, en vooral heel veel dank aan het trouwe en toegewijde team vrijwilligers met al zijn kwaliteiten en specialismen. Samen werkten we aan een stevige, gezonde organisatie én aan een tuin die er als een plaatje bijligt waar we zeer trots op mogen zijn. Dankbaar voor het in mij gestelde vertrouwen en de support waar ik als voorzitter steeds op kon rekenen, sloot ik af met "het was mij een genoegen jullie voorzitter te zijn".

Johan met zijn bedankboekje

Met de hamer en het stickie met mijn digitaal archief in de hand wendde ik mij tot Wijnie. "Wat fijn dat je het voorzitterschap van stichting Arboretum Oudenbosch op je wilt nemen. Bestuur en vrijwilligers hebben er het volste vertrouwen in dat de leiding van het Arboretum bij jou in goede handen is. Ik draag daarom met genoegen de voorzittershamer en mijn archief aan jou over en wens je heel veel succes. En als ik je daarbij kan helpen, ...dan weet je mij te vinden."

500+ BIEREN | BASILIEKBIER | COCKTAILS | SHOTS | WIJNEN

DE FENKEL

Uw speciaalbier zaak van de gemeente
Halderberge en omgeving

Fenkelstraat 15, Oudenbosch | 06-21458263 | www.bierendelicatessen.nl

NU VERKRIJGBAAR IN DEZE WINKEL!

POKÉMON KAARTEN!

Trading Card Palace • Fenkelstraat 15 • 4731 JA Oudenbosch

Met de hamer nog in de hand had Wijnie als kersverse voorzitter mooie woorden van dank voor mij en voor het in haar gestelde vertrouwen. In het kader hiernaast stelt ze zich op verzoek van de redactie graag voor aan de lezers van Aesculus. Na Wijnie sprak Laurant Willemse namens bestuur en vrijwilligers en overhandigde hij mij als blijk van dank een riante diner bon én - tot mijn grote verrassing- een fantastisch, door heel veel vrijwilligers voor mij samengesteld foto-boekje met anekdotes, tekeningen, dankwoorden en mooie herinneringen. Wat een juweeltje! En of 't niet op kon, namen een aantal in de vergadering aanwezige vrijwilligers om beurtten nog eens het woord om saillante herinneringen op te halen. En daar bovenop, voordat Wijnie de vergadering sloot en we aan de borrel mochten, was er nog een staande ovatie. Ik was er uren later nog beduusd van.

Tijdens de gezellige borrel kreeg ik nog vele handjes en tal van kaartjes toegestopt. Bij thuiskomst trof ik weer brieven en kaarten met mooie woorden en dankbare herinneringen. Wat hebben jullie mij een overweldigend fijn afscheid als voorzitter bezorgd. Dank, dank!

Even voorstellen: Wijnie van Eck

Als nieuwkomer in Oudenbosch en bij het Arboretum zullen niet veel mensen mij kennen. Daarom een introductie

Mijn naam is Wijnie van Eck, ik ben in 1960 geboren in Kockengen, een dorp ca. 15 km van de stad Utrecht. Na de middelbare school ben ik gaan studeren in Wageningen en daarna in de onderzoekswereld beland, onder meer bij het Landbouw-Economisch Instituut, Alterra en Wageningen University. Later ben ik overstapt naar de Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) en steeds actief gebleven in het veld van onderzoek en onderwijs op het gebied van landbouw, voedselproductie, water en klimaatverandering.

Ik woonde 30 jaar in Ede, samen met mijn eerste man en onze drie kinderen. Een aantal jaren na het overlijden van mijn man heb ik mijn huidige man Willem-Jan Buijs leren kennen, ben ik gestopt met werken en naar hem in Oudenbosch verhuisd. Als je dan ergens 'opnieuw' begint is het goed vrijwilligerswerk te gaan doen.

Ik ben in het najaar van 2023 gestart als vrijwilliger bij het Arboretum, eerst vooral omdat ik het fijn vind om buiten te werken. Door de inspirerende bijeenkomsten met Yvonne van Andel ben ik steeds meer geïnteresseerd geraakt in de tuin, de bomen en alle verhalen die erover te vertellen zijn. Het geven van rondleidingen was een volgende stap.

Toen Johan mij vorig jaar vroeg of ik het voorzitterschap op mij wilde nemen hoefde ik niet lang na te denken. Het Arboretum is een mooie plek en het netwerk van vrijwilligers is bijzonder waardevol. Inmiddels is mijn man ook actief geworden als vrijwilliger in de tuin en ik hoop nog meer mensen te kunnen inspireren om die stap te zetten.

Het Arboretum Oudenbosch is met recht een heel bijzondere plaats. Naast de rijke historie is een groot goed dat veel mensen hier kunnen doen wat ze leuk vinden en waar ze goed in zijn. Het ondersteunen en faciliteren van al die enthousiaste mensen zie ik als de belangrijkste opgave als voorzitter.

Het was mij een genoeg...

door Marja Hoebink

...om jullie voorzitter te zijn. Met deze woorden nam Johan van Oosterhout op woensdag 11 maart j.l. afscheid als voorzitter van het Arboretum Oudenbosch. Na achttien jaar is de tijd aangebroken om de spreekwoordelijke hamer alleen nog bij werkzaamheden in de tuin te gebruiken en die van de voorzitter in de goede handen te geven van zijn opvolger Wijnie van Eck. Op de wat druilerige dinsdagochtend daarvoor blik ik samen met Johan terug op die achttien jaar. In onze werkleren, aan de keukentafel in het entreegebouw.

We moeten even zoeken naar een geschikt plekje voor het interview. We willen gaan zitten in de ontvangstruimte van het entreegebouw, maar daar zijn de werkzaamheden om de ruimte geschikt te maken voor de jaarvergadering de andere dag nog niet helemaal klaar. De voorzitter in spé, Wijnie, is nog druk in de weer om de stoelen van de ruimte boven van stof te ontdoen. Boven in de educatieruimte kan ook niet omdat Emile ons vertelt dat die stoelen dus nu allemaal beneden staan. En zo belanden we uiteindelijk aan de keukentafel. Daar is het op dat moment rustig omdat het grote gezelschap vrijwilligers na de koffiepauze weer aan het werk is. We kunnen beginnen.

Waarom heb je destijds ‘ja’ gezegd toen Wim Rennings je vroeg hem als voorzitter op te volgen? Je had immers nog een fulltimebaan.

“Ik herinner me dat moment nog goed”, zegt Johan. “Het was een mooie zonnige zondagmiddag en ik zat op het terras, toen Wim belde. Er waren twee overwegingen: Ik vroeg me af wanneer ik voor het *laatst* iets voor het *eerst* had gedaan, want dit voorzitterschap was voor mij onbekend terrein. Niet zozeer de bestuurlijke kant, ik had er wel vertrouwen in dat dat me zou liggen, maar ik had (en heb) totaal geen verstand van bomen. Ik heb niet eens een tuin! Ik realiseerde me dat ik in de laatste tien jaar niets meer naast mijn werk had ondernomen, terwijl ik vanaf mijn achttiende altijd vrijwilligerswerk heb gedaan op allerlei terreinen. Dat vind ik belangrijk. Toen ik meewerkte aan een Derde Wereldproject hier in Oudenbosch kwam ik in aanraking met Paolo Freire, een Braziliaanse onderwijshervormer. Zijn uitspraak: “*ik besta* gaat niet vooraf aan *wij bestaan*, maar wordt daarin vervuld”, heeft mij geraakt en ten diepste gemotiveerd. Deze twee overwegingen maakten dat ik hem aan het eind van de middag terugbelde om te zeggen dat ik het wilde doen.

Ik was overigens niet zijn eerste keuze, bekende Wim later. Degene die hij had benaderd verhuisde plotseling en toen hij daarop de lijst met begun-

Compilatie: Johan van Oosterhout

stigers nog eens doorliep, zag hij dat ik, zijn opvolger in de gemeenteraad, als sinds 1987 begunstiger was en mede daardoor vast ook zeer betrokken zou zijn. Mijn kennismaking met de vrijwilligers vond plaats tijdens de excursie ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van het Arboretum naar Blijdorp en ik ben vanaf het begin van mijn voorzitterschap deel gaan uitmaken van de tuinploeg op zaterdag.

Wat maakt het Arboretum Oudenbosch belangrijk voor Oudenbosch en omgeving?

Het antwoord komt vrijwel onmiddellijk. “Heel belangrijk, maar jammer genoeg wordt dat door veel mensen onderschat. Ook hier in Oudenbosch. Welk dorp heeft middenin het centrum nu een arboretum van ruim 4 ha?! Een groene ruimte waar mensen naartoe kunnen gaan om te genieten van de tuin, elkaar kunnen ontmoeten. Ook in de omgeving is het Arboretum nog te weinig bekend en dat voor een gerenommeerde tuin zoals het Arboretum is met de grootste collectie paardenkastanjes van de Benelux die in 2024 officieel is opgenomen in de Nationale Plantencollectie. We zijn ook een belangrijk onderdeel van het cultureel erfgoed hier in Oudenbosch en dat is het waard om te behouden. Oudenbosch krijgt steeds meer toeristen en naast de Basiliek trekt het Arboretum de meeste bezoekers. Cijfers wijzen dat uit.

We merken wel dat steeds meer mensen het belang van het Arboretum inzien. Het aantal begunstigers groeide in die achttien jaar van 900 naar 1200, het aantal bezoekers van 9.000 naar bijna 17.000 en mooi toch dat het team vrijwilligers steeds op sterkte bleef.

Overigens, zonder de groep vrijwilligers die van het begin, door de jaren en heen en nog steeds het Arboretum onderhouden en hebben gemaakt tot wat het nu is: een plaatje, was het Arboretum er nooit gekomen.

Wat heeft het voorzitterschap jou persoonlijk gebracht?

Johan denkt even na en zegt dan: “Zo heb ik er eigenlijk nooit naar gekeken. Mijn eerste gedachte is wat het Arboretum voor de samenleving betekent. Het Arboretum heeft mij veel mooie sociale contacten en voldoening gebracht en dat betekent heel veel. Er is geen dag dat ik opsta en niet weet wat ik kan gaan doen, let wel kán en niet moet. Het Arboretum brengt dus ook structuur én het past ook bij mijn leidraad dat het belangrijk is om vrijwilligerswerk te doen.

Het Arboretum heeft mij veel mooie sociale contacten en voldoening gebracht.

overhandiging hamer Foto: Theo Hoebink

Waar kijk je met de meeste trots op terug?

Nu blijft het echt lang stil. Herhaalt de vraag voor zichzelf, weer stilte. Dan: “Eigenlijk ben ik er trots op dat de vaste kern vrijwilligers zo trouw blijft aan de club. De mensen inspireren elkaar om hun bijdrage te leveren aan het Arboretum. De tuin wordt echt door hen gedragen. Ik hoop en denk dat ik daaraan heb kunnen bijdragen. Ik heb in ieder geval altijd geprobeerd ‘om de boel bij elkaar te houden’ zoals je dat zegt. Heel fijn dat we de organisatie professioneler hebben kunnen maken en de tuin verder konden ontwikkelen.

Wat waren de grootste uitdagingen in deze jaren waar je misschien zelfs wakker van lag?

“Ik heb nooit echt ergens wakker van gelegen. Er waren natuurlijk wel grote projecten die veel aandacht vroegen. De nieuwe loods die er moest komen toen het appartementencomplex Oakpark werd gebouwd. Er was zorg om de tuin te behouden en ‘t geld bij elkaar te brengen. De aanleg van het Pinetum, de Klimaatlaan. De nieuwe ingang die er moest komen en alles wat daarmee samenhangt. Maar met elkaar zetten we er de schouders onder. Wat ik moeilijk vond is dat we soms mooie, oude volwassen bomen moesten rooien. De eiken achter de grot, vanwege de fytoftora (aardappelziekte), een aantal naaldbomen in het Pinetum, aangetast door de letterzetter en natuurlijk het rooien van de lindes in de Lindelaan. Je vraagt je dan af of dat ooit goed komt, maar de natuur herstelt zich, mede door de inzet van de vrijwilligers, en het komt altijd weer goed.

Maar terugkijkend op deze jaren kan ik wel zeggen dat ze tamelijk onbezorgd waren. Ik heb altijd veel medewerking ervaren, veel meedenkers. Samen hebben we veel problemen opgelost.”

Wat vraagt het van een voorzitter om een vrijwilligersorganisatie als deze goed te laten functioneren?

“Vrijwilliger onder de vrijwilligers zijn. Geen al te groot ego hebben! Je moet ervan uitgaan dat iedereen zijn eigen kennis heeft en die inbrengt. Mensen zoeken hun eigen werk, soms moet je wat sturen. Er zijn weinig momenten geweest dat ik van doorslaggevende betekenis was om een besluit te nemen. Niet in de tuin, maar ook niet in het bestuur. Alles is altijd con amore gegaan. We hebben nooit ergens

Vijvertuin de Blok

Hulsdonksestraat 35 • 4703 AP Roosendaal
0165-52 13 65 • sloop-blok@kpnmail.nl

Geopend in juni en juli op zaterdag van 10.00 tot 16.00 uur. Ook te bezoeken op afspraak.

Vijveradvies, -aanleg en -renovatie.

Vijverplanten te koop tegen hobby prijzen. 25 Verschillende soorten waterlelies, groot en klein uit eigen kweek, zolang de voorraad strekt.

Voor meer informatie: www.vijvertuindeblok.nl

Vreugde meubelen.nl
wonen | slapen | vloeren
Bosschendijk 189 | 4731 DD Oudenbosch | Telefoon: 0165-312615

Bij ons zit u béter!

avek
SINDS 1927
90 JAAR

Nú met € 510,- voordeel!

Boxspring Ninety

Bezoek onze shop:

RAAMSHOP

Voor alle raamdecoratie!

Complete woninginrichting: (hoek-)banken, tafels, stoelen, fauteuils, raamdeco, (maatwerk-) meubelen, vloerkleden, relaxfauteuils, boxsprings, slaapkamers, matrassen, PVC, laminaat, vinyl, tapijt, traprenovatie, lampen, accessoires etc.

over moeten stemmen. Iedereen mag zoveel mogelijk zijn eigen weg gaan behalve als dat echt een andere koers is dan die we met elkaar hebben afgesproken”.

Denk je dat je ‘het bestuurlijke’ los kunt laten?

Johan lacht. “Ik heb Wijnie uitgenodigd om altijd vragen te stellen en ik zal niet schromen om advies te geven. Maar ik wil geen betweter zijn. Ik heb alle vertrouwen in Wijnie. Dat gaat zeker goedkomen. Bovendien zijn er andere uitdagende taken. De positie van de tuin als toeristische trekpleister moeten we uitbouwen. Daar wil ik graag mijn steentje aan bijdragen. Onbekend maakt onbemind, dus we moeten als Arboretum meer bekendheid krijgen.”

Op dat moment komt vrijwilliger Monique binnen met Cecile, een dame uit Drimmelen die ze heeft leren kennen op een plantjesmarkt. Monique heeft haar uitgenodigd om een kraampje te bemannen tijdens onze eigen plantjesmarkt in mei en vandaag komt ze kennismaken en de tuin bekijken. Ze had nog nooit van het Arboretum gehoord en is enthousiast over wat ze ziet. Beladen met een hele stapel folders om te verspreiden in dat deel van West-Brabant gaat ze weg. Uiteraard was Johan graag bereid haar van die folders te voorzien.

foto Jochewm Matthijse

foto Monique Simon

Wat is je van al die jaren het meest bijgebleven?

Johan hoeft niet heel lang na te denken. “De aanplant en het rooien van de lindelaan. Toen ik hier begon waren alle paardenkastanjes langs die laan gerooid.” Die aanplant was een heel gezellige aangelegenheid weet ook Corrie zich te herinneren die haar jas komt halen om naar huis te gaan. Een klus die ze met z’n allen hebben geklaard. “En nu laat ik diezelfde laan leeg achter voor de nieuwe voorzitter”, zegt Johan, “Maar waarschijnlijk wordt de aanplant van de nieuwe esdoorns net zo bijzonder.”

Wat zou je als voorzitter tot slot de vrijwilligers van het Arboretum nog willen zeggen?

“Ik wil iedereen in de tuin en in het bestuur bedanken voor het in stand houden en ontwikkelen van het Arboretum en voor de steun die ik als voorzitter heb ervaren. Het is heel bijzonder wat we samen voor elkaar hebben gekregen. Daar mogen we trots op zijn! Afgelopen zaterdag kwam ik hier en zag nog niet zo heel veel bijzonders en vanmorgen verraste het me dat er zoveel in bloei stond. Dat heb ik leren zien.”

Tuinen, de natuur geordend

Door Harry Mulders

In de vorige editie vertelde ik u over de evolutie van tuinen van utilitaire tuinen tot expressieve kunstwerken. De Renaissance- en de Baroktuin kwamen voorbij. In dit deel behandel ik de reactie op de formele Franse tuinen: de Engelse landschapstuin.

De achttiende eeuw is de gouden eeuw van de Grand Tour. Jonge Engelse aristocraten trokken en masse over de Alpen op weg naar de cultuursteden van Italië. Daar zogen ze zich vol met al die klassieke schoonheid. Terug in Engeland wilden die *milordi* de opgedane indrukken vertaald zien in de tuinen van hun landhuizen.

Claude Lorrain en Nicolas Poussin

Een andere inspiratiebron waren de schilderijen van Claude Lorrain (1600-1682) en Nicolas Poussin (1594-1665). Deze schilders gaven een geïdealiseerd beeld van het klassieke Italië. Hun populairste en meest karakteristieke pastorale scenes zijn gemaakt van het gebied rond Tivoli, 25 km van Rome. In de kleine stad Tivoli was een vooruitstekende rots met daarop de Tempel van de Sybille. Deze tempel zie je voortdurend terugkomen in Engelse landschapstuinen.

Claude Lorrain: Landschap met dansende nimf en sater. Rechts een ruïne geïnspireerd op de tempel van Sybille en over de rivier ligt een brug die geïnspireerd is door het werk van de beroemde Italiaanse architect Palladio (vandaar Palladiaanse brug). Bron: Wikicommons PD

De Engelse elite zag zich graag als de nieuwe Romeinen, dus moesten er in hun tuinen tempels komen en obeliskken en Palladiaanse bruggen. En ze wilden uitstralen dat ze machtig en rijk waren. Hun landhuizen vormden het middelpunt van hun tuinen en het uitzicht moest ononderbroken zijn. Grote gazons omgaven de landhuizen. Zo ontstond het landschapspark en werd *landscape gardening* de achttiende-eeuwse manier van tuinaanleg.

Stourhead in Wiltshire is een van de eerste voorbeelden van landscape gardening. De architect was de bankier Henry Hoare II. Op de foto zien we in de verte een kleine kopie van het Pantheon in Rome. De tuin is bekend door de Apollotempel, de locatie waar Mr Darcy in de film *Pride and Prejudice* een huwelijksaanzoek deed aan Elizabeth Bennet. Stourhead House werd gebouwd tussen 1721 en 1725, in de stijl van Andrea Palladio. De tuin werd in dezelfde tijd aangelegd. Het landgoed heeft een oppervlakte van meer dan 1000 ha.

Stourhead Gardens (150 km ten zuidwesten van Londen). Links van de foto ligt de Apollotempel van de in de tekst genoemde filmscene. Bron: Pixabay CL

Capability Brown Bron: Wikicommons

Een modewoord in de achttiende eeuw was *verbetering*. Landeigenaren deden er alles aan om hun landgoederen te verbeteren. Dus ook de tuinen van de landhuizen moesten 'verbeterd' worden. Weg met de symmetrie van Versailles, weg met de muren die een vrij uitzicht verstoorden. Door *Enclosure*, een vorm van ruilverkaveling, waarbij de gemeenschappelijke gronden in handen kwamen van grootgrondbezitters, ontstonden grote aaneengesloten landerijen. Er waren tientallen tuinarchitecten die aan de slag gingen met het ontwerpen van de vele honderden tuinen in de nieuwe stijl. De twee bekendste zijn: William Kent en Lancelot Brown.

De schilderijen van de landschapsschilders Claude Lorrain en Nicolas Poussin vormden een grote inspiratiebron voor de landscape gardening in de achttiende eeuw.

Lancelot 'Capability Brown' (1716-1783)

De meest bekende tuinarchitect uit die tijd was Capability Brown. Hij kreeg die toevoeging aan zijn naam omdat hij bij het ontwerpen van een tuin altijd *capabilities*, mogelijkheden, zag. Hij werd overladen met eretitels: 'de almachtige tovenaars', 'de Shakespeare van tuinaanleg'. Hij kon weinig belovend platteland omtoveren tot prachtige parken. Hij heeft er meer dan 200 aangelegd. Tot zijn klantenkring behoorde de koning, zes premiers en het halve Hogerhuis.

Ha-ha tuin in Petworth, west Sussex, Engeland. Duidelijk is te zien dat de formele tuin door een muur wordt gescheiden van het agrarisch landschap. De aansluitende diepe greppel moest het vee buitenhouden. Vanuit de tuin is die onzichtbaar, waardoor de illusie ontstaat dat, vanuit het huis gezien, de tuin uitloft in een continu landschap. Bron: Pixabay CL

CADEAU NODIG?

Je vindt het bij Primera Oudenbosch!

Alles onder
één dak!

STAATSLOTEN
Maak kans op mooie prijzen!

WENSKAARTEN
Voor elke moment de juiste kaart!

HET GROOTSTE ASSORTIMENT AAN CADEAUKAARTEN

HET POSTKANTOOR VAN OUDENBOSCH EN OMSTREKEN

PASFOTO'S
Klaar terwijl tu wacht!

Kom langs en ontdek ons assortiment!

Markt 25
Oudenbosch

Tel:
0165 791031

E-mail:
oudenbosch@primeranet.nl

Altijd dichtbij.
Altijd geregeld.

De Engelse landschapstuin ziet er natuurlijk en onregelmatig uit. De tuinen werden versierd met Griekse en Romeinse beelden en tempels. Zo'n tempel was een blikvanger, net zoals de theekoepel van het Arboretum dat is. Authentieke ruïnes, bij voorkeur uit de Middeleeuwen waren vaak een welkome toevoeging aan het schilderachtige van de tuin. Men schrok er niet voor terug om namaakruïnes, of namaakkasteeltjes te bouwen, de zogenaamde *follies*.

Water vormde vaak een belangrijk onderdeel van de tuin. Brown verbreedde de rivier Cam beneden het huis van Audley End, om de rivier indrukwekkender te maken. De Engelse landschapstuin ziet er natuurlijk en onregelmatig uit. De tuinen werden versierd met Griekse en Romeinse beelden en tempels. Zo'n tempel was een blikvanger, net zoals de theekoepel van het Arboretum dat is.

Authentieke ruïnes, bij voorkeur uit de Middeleeuwen waren vaak een welkome toevoeging aan het schilderachtige van de tuin. Men schrok er niet voor terug om namaakruïnes, of namaakkasteeltjes te bouwen, de zogenaamde *follies*.

Water vormde vaak een belangrijk onderdeel van de tuin. Brown verbreedde de rivier Cam beneden het huis van Audley End, om de rivier indrukwekkender te maken. Een bijnaam van Brown was *grondverplaatser*. Om het effect van een zuiver landschap te bereiken moesten heuvels worden afgevlakt of opgeworpen, meren gegraven en bergen mest het landgoed worden binnengebracht. Honderden kubieke meters grond werden afgegraven en elders weer gebruikt om het terrein op te hogen. Soms werden complete dorpen afgebroken om ruimte te maken voor de tuinen van Mr Brown. De tuinen werden ook gedraineerd. Je zou de landscape garden een driedimensionaal schilderij van Claude Lorrain kunnen noemen.

Blenheim Palace. Een van de beroemdste werken van Capability Brown. Het meerje op de voorgrond ontstond door het afdammen van het riviertje The Gyne. Bron: Pixabay CL

Romantiek

In deze periode van bijna een eeuw was tuinaanleg een belangrijk thema in de West-Europese cultuur. Mensen spraken met elkaar over tuinontwerpen en tuinaanleg en men ging elkaars tuinen bezoeken. Ongetwijfeld heeft landscape gardening te maken met de veranderde houding tegenover

de natuur. In de achttiende eeuw werd de natuur *herontdekt*. Waar men eerst woeste grond zag, zag men nu de schoonheid van het landschap. De natuur werd in de Romantiek een bron van inspiratie voor dichters en schilders.

De Victoriaanse tijd

In de negentiende eeuw is er een terugkeer naar de meer formele tuin. In een Victoriaanse tuin kwamen natuur, ontwerp en vernieuwing samen in een oogverblindende harmonie. Deze tuinen waren een afspiegeling van de waarden en aspiraties van een tijd van industriële vooruitgang en ontsluiting van de wereld. Het had ook te maken met een dieper geloof over natuur en gezondheid. Tuinieren werd gezien als een deugdzame activiteit die zou kunnen bijdragen aan karaktervorming. Openbare parken gaven mensen in dichtbevolkte steden een kans om frisse lucht in te ademen, te wandelen en geraakt te worden door de schoonheid van de natuur.

De Victoriaanse tuinen werden gekenmerkt door symmetrische perken, exotische planten, strakke gazons, vaak ook *vormsnoei* (*topiary*) en grindpaden, en geknotte bomen. (Niet om het hout, maar louter voor de sier.) Vormsnoei werd al toegepast in de zestiende eeuw, maar verdween daarna uit de tuinen. In de negentiende eeuw beleefde geknotte bomen en topiary voor in de tuin een heropleving. Dit had te maken met de Victoriaanse fascinatie voor historische tuin stijlen, met name om architectonische vormen zoals heggen en bloemperken met exotische planten te kunnen laten zien. Vaak waren er ook rotstuinen en kassen. Het was een manier om welvaart en wereldwijde ontdekkingen te tonen met een combinatie van orde en romantiek. Een ander modeverschijnsel was de doolhof in parken en particuliere tuinen.

Kolonialisme en de verzamelwoede van plantenjagers zorgden voor een enorme aanvoer van exotische planten. Tuinen en huizen werden omgetoverd met exotische plantensoorten zoals varens, palmbomen, orchideeën, rubberbomen en kleurrijke begonia's, alsmede petunia's en de Chileense lantaarnboom (*Crinodendron hookerianum*). De Slangenden of Apentreiter, (*Auracaria auracana*) werd een typische blikvanger in menige tuin. Een andere zeer geliefde plant was de Japanse duizendknoop, in de vroege negentiende eeuw naar Engeland gebracht, maar nu een invasieve plant is die we liever kwijt dan rijk zijn, een foutje van Philipp Franz von Siebold.

U heeft een klein bedrijf maar wilt een grootse uitstraling?

Dat kan! als u kantoorruimte huurt in ons representatieve kantoorgebouw aan de industrieweg in Oudenbosch.

5 Afzonderlijke ruimtes van 10m² tot 36m²

Opvang van uw zakelijke telefoonverkeer en ontvangst van uw klantenbezoek door onze centrale receptie.

Gebruik van een professioneel ingerichte vergaderkamer voorzien van internet en een LCD tv voor presentaties e.d.

Alle kantoorruimtes zijn gestoffeerd. Tevens zijn ze voorzien van telefoonaansluiting en snelle internetverbinding.

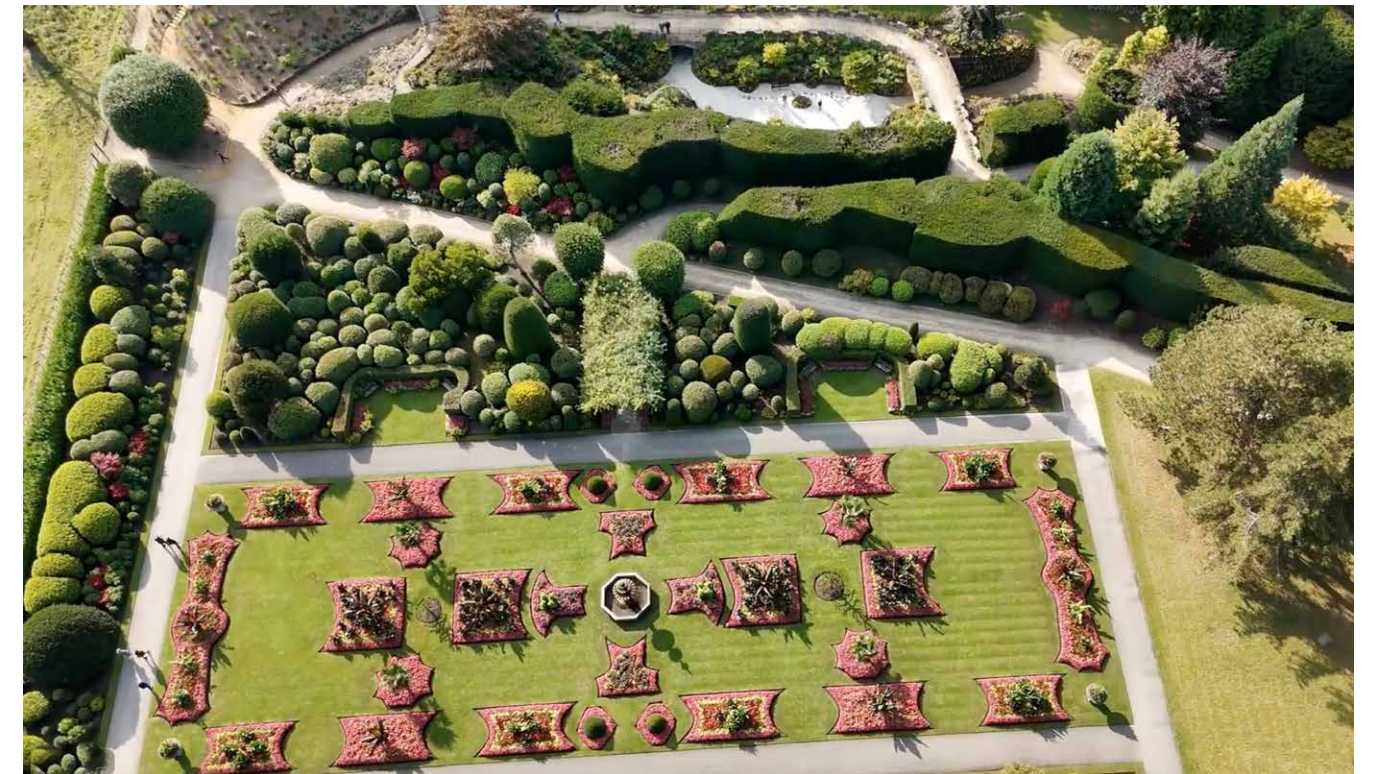
Ruime eigen parkeerplaats voor u en uw klanten.

Vermelding van uw bedrijf op modern vormgegeven reclamezuil.

Centrale ligging tussen Breda en Roosendaal op korte afstand van de A17.

- Huurcontracten per direct opzegbaar
- Vrij gebruik verwarming en electriciteit

Voor meer informatie:
0165-349330
elmar.meijer@tp-org.com

Brodsworth Garden in Zuid-Yorkshire, Engeland, is een prototype van een Victoriaanse tuin. Bijna alle vermelde kenmerken zijn zichtbaar. Met name de topiary is spectaculair aanwezig. Bron: National Heritage FN

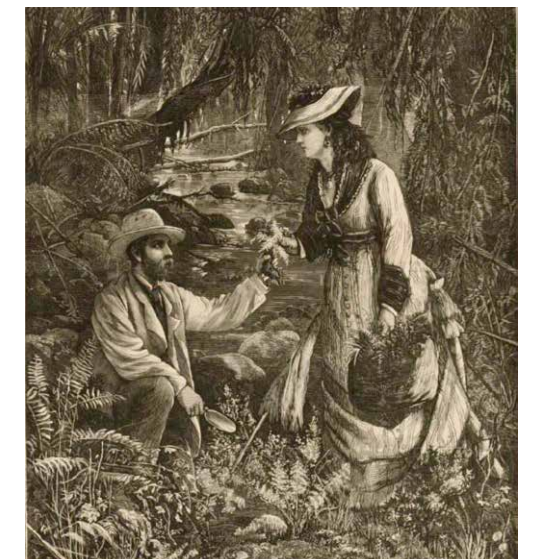
Het verzamelen van varens voor in de tuin en voor in huis werd een ware manie. Men sprak van *Pterimania*, oftewel 'varenkoorts'. Vooral voor vrouwen was het verzamelen van varens een welkome hobby. Zij verkregen op die manier een zekere vrijheid. De vraag naar varens was zo groot dat sommige soorten bijna uitgestorven raakten. Handelaren struinden de bossen van Engeland en Ierland af voor zeldzame exemplaren. De varens werden zelfs uit Zuid Amerika en Australië ingevoerd.

Selectie uit geraadpleegde bronnen

- Simon Schama, *Landscape and Memory*, 1995
- Sarah Rutherford, *Capability Brown and His Landscape Gardens*, 2016
- Christopher Thacker, *The History of Gardens*, 1979
- Wikipedia
- Wikimedia commons

Het verzamelen van varens (fern gathering) Bron: Courtesy National Library Australia

manuele therapie
kinderfysiotherapie
oedeemtherapie
psychosomatische fysiotherapie
sportfysiotherapie en
oncologische fysiotherapie
bekken fysiotherapie

Boschendijk 165b | 4731 DD Oudenbosch
(0165) 313 166 www.pmc-halderberge.nl

Timmermans Verspaningstechniek gevestigd te Oudenbosch, is een metaalbewerkingsbedrijf dat de voortdurend investeert in modernisering en uitbreiding van het machinepark. Timmermans Verspaningstechniek heeft in de afgelopen periode een vooraanstaande positie bereikt als toeleverancier van diverse gerenommeerde bedrijven door geheel Nederland maar ook internationaal. Met name wanneer het gaat om de verwerking van grotere werkstukken heeft het bedrijf een reputatie hoog te houden.

**Verspaning
van 40 gram
tot 40 ton**

Neem een kijkje op onze website of maak een afspraak!
www.vtt.nl De Gorzen 17 4731 TV Oudenbosch

sweere

Verzekeringen

Hypotheken

Makelaardij

GRATIS WAARDEBEPALING
VAN UW WONING?

BON
MAKELAARDIJ
onderdeel van sweere

Onmisbaar in 't Groen

Door Yvonne van Andel

Deze keer een bijzonder stel, onafscheidelijke tuinmaatjes al vele, vele jaren, Elly Zwijgers en Ria Coenen. Ook al zijn ze het niet altijd met elkaar eens, ze blijven altijd naar elkaar luisteren. Ze zijn het goede voorbeeld waarom het tussen de vrijwilligers van het Arboretum zo goed gaat... Overleg in 't Groen..., soms gelijk krijgen, soms ook niet en heel vaak de tussenoplossing, het goede polderen! En...deze vrouwen behoren inmiddels tot het legertje van 'arboretumduizendpoten', tuinwerk, gids, kinderactiviteiten, kantoor-dienst...overal inzetbaar.

Hoe zijn jullie bij het Arboretum terechtgekomen?

Elly maakte kennis met het Arboretum via Joop van Rijsbergen. Hij riep haar hulp in bij het tuinwerk. Joop van Rijsbergen was een vrijwilliger van het eerste uur, een begenadigd kunstenaar die veel te jong is overleden. Nadat ze enige tijd ad hoc had geholpen in het Arboretum melde Elly zich officieel aan als vrijwilliger. Allereerst voor het onderhoud van de vasteplantenborder samen met haar moeder. Het onderhoud van deze border heeft zich in de loop van de jaren uitgebreid tot het onderhoud van de gehele tuin. Ria maakte kennis met het Arboretum via haar buurman Wim Rennings die aan de wieg stond van het Arboretum. Na enige tijd kreeg Ria wat meer tijd, ze had destijds een druk gezin, sindsdien is ze vaak in de tuin te vinden.

Hoe belangrijk vinden jullie het bestaan van het Arboretum als tuin?

Elly wijst erop dat er destijds veel te weinig openbaar groen was in haar dorp. De inwoners hebben zo'n groene ontmoetingsplek nodig. Een plek waar ze veilig kunnen wandelen. Ook een plek waar kinderen veilig kennis kunnen maken met het groen.

Onmisbaar én onafscheidelijk in 't groen: Elly (links) en Ria (rechts) Voor het oude entreegebouw 26 jaar geleden. Foto: uit het archief van Yvonne.

Ria is het helemaal met Elly eens en voegt eraan toe dat het Arboretum zeer belangrijk is gebleken voor de eigen vrijetijdsbesteding en het aangaan van nieuwe contacten.

Voel je je opgenomen als vrijwilliger in het grote geheel van de vrijwilligers?

Elly voelt zich vanaf het begin al echt thuis in deze sociale groep mensen met hetzelfde doel. En ook Ria voelt zich helemaal thuis in het Arboretum. Beiden hebben al met een aantal samenstellingen in de vrijwilligersgroepen te maken gehad. In het begin ook nog met de broeders die bij de werkzaamheden assisteerden. Zeg maar vrijwilligers van allerlei pluimage, maar het gevoel, we zetten er samen de schouders onder, was er altijd.

Mijn laatste vraag...wat willen jullie dat de lezers nog meer over je weet?

Elly vertelt over de grote waardering voor de bloemengroep waarvan ze deel uitmaakt, het tuinonderhoud en vooral ook dat ze tijdens rondleidingen mensen kan inspireren beter te gaan kijken naar de natuur. "Het doet me allemaal veel plezier, het houdt me nieuwsgierig. Een leven zonder het Arboretum is onvoorstelbaar".

Ria wil vooral nog kwijt dat ze zo heel veel heeft kunnen leren, via cursussen en van elkaar, ieder brengt zijn eigen kennis en specialiteit mee. "Het heeft ook mijn blik verruimd".

APK

Onderhoud & Reparatie

Gratis gebruik leenauto's

Verkoop occasions

BEL ONS!
0165 - 311811

OF KIJK OP
WWW.COCAR.NL

Cocar Oudenbosch
Nijverheidsweg 33
4731 CZ Oudenbosch

BOVAG

Döner center
Atman

free WiFi spot

حلال HALAL

Tel: 0165 - 31 01 01 Fax: 0165 - 32 25 02

Fenkelstraat 8, 4731 JB Oudenbosch www.atmanoudenbosch.nl
zo t/m do 15:00 - 23:00, vr & za 15:00 - 02:00, bezorgen 16:00 - 22:30

**BINNEN/BUITEN
SCHILDERWERK**

- renovlies plakken en sausen
- spuitwerk latex en lak
- kaleien en keimen

Mathieu & Mathias Maas
info@manitasbv.nl

In antwoord op uw vraag

In deze rubriek beantwoord ik vragen die rondleiders kregen van bezoekers. Onze rondleiders vertellen graag veel wetenswaardigheden als ze met een groep de tuin bezoeken. Vanzelfsprekend kunnen zij tijdens die wandelingen ook vragen verwachten. Dit zijn de drie vragen die afgelopen seizoen vaak werden gesteld.

tekst en foto's Yvonne van Andel

Waarom staat er geen Mariabeeld in de Lourdesgrot?

Vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw hebben de broeders, denk ik, goed nagedacht over de herbestemming van al hun bezittingen in Oudenbosch.

Belangrijk moet zijn geweest hun grondgebied en gebouwen te beschermen tegen oneigenlijke herbestemming. Herbestemming was nodig vanwege de kosten van beheer en onderhoud van roerend en onroerend goed door de afname van het aantal broeders. Bij de herbestemmingen kozen de broeders ervoor om onder meer een deel van hun grondgebied te bestemmen als een ontmoetingsplek voor de gemeenschap. In overleg met de broeders kreeg ook de voormalige Lourdesgrot een ander doel. Vroeger gingen de broeders met hun leerlingen in Sint Willebrord op bedevaart naar de Lourdesgrot daar. De grot in de eigen tuin werd in de jaren 30 van de vorige eeuw aangelegd en verving de bedevaart naar Sint Willebrord. Omdat de Lourdesgrot geen religieuze bestemming meer had, hebben de broeders het Mariabeeld uit de grot meegenomen.

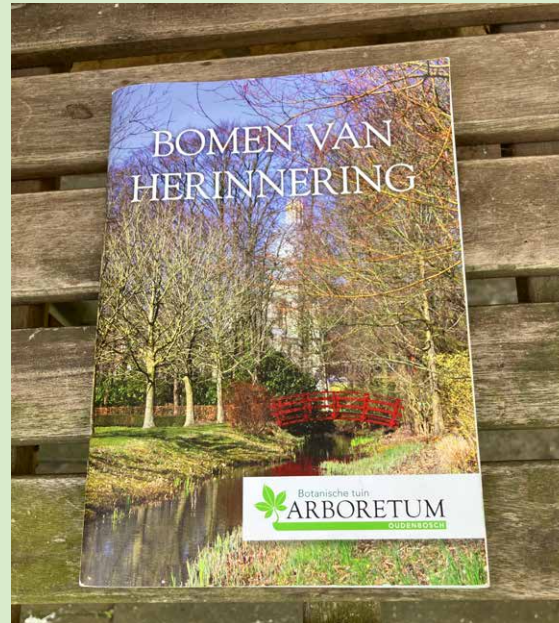

De grot dient nu als decor achterin het plein dat door het Arboretum is aangelegd met als belangrijke bestemming muziekplein. Hier vinden allerlei vormen van deze kunst plaats en ook bij kindermiddagen is dit plein een vaste plaats voor een spelonderdeel. Aan de achterzijde van de grot is het gebiedje geschikt gemaakt om een deel van de plantencollectie onder te brengen.

In antwoord op uw vraag

Waarom staan er groene theekoepeltjes in de tuin?

In het jaar 2021 is een rondwandeling in het Arboretum verschenen in een boekje met de titel 'Bomen van herinnering'. Dit boekje is in een oplage gedrukt met de inschatting het gedurende vijf jaar te kunnen verkopen (3 euro) in het toegangsgebouw. Dit is het laatste jaar dat het boekje te verkrijgen is aan de balie. Het Arboretum is niet statisch, bomen gaan dood en nieuwe bomen worden aangeplant. Na vijf jaar klopt de informatie dus niet helemaal meer. Met stickers in het boekje zijn deze veranderingen bijgehouden. De theekoepeltjes op de bordjes in de tuin zijn aanwijzingen die de beschreven wandeling ondersteunen. Er worden in het boekje vijftien bomen en/of planten beschreven, in de tuin zijn op deze bomen of planten ook een bordje met een koepeltje met het nummer van de beschrijving erop geplaatst.

Hoe gaat het Arboretum om met bestrijdingsmiddelen?

Tuinonderhoud gaat in het Arboretum zonder gebruik van schadelijke middelen. De paden worden onderhouden door ongewenste kruiden die erin opkomen te verbranden. Verder streven we zoveel mogelijk een natuurlijke kringloop na. Dat houdt in dat afgefallen blad in de tuin blijft en als bodembedekking wordt ingezet daar waar dat kan en dan ter plaatse met behulp van bodemdiertjes de bodem weer gaat verrijken. Gesnipperd houtafval komt weer terug op de paden. En via wat leveranties van buitenaf wordt ook extra compostaarde aangeschaft om jaarlijks daarvan een gift te doen bij iedere boom en iedere border.

onkruidbrander. Foto: Fred de Grunt

In de volgende Aesculus beantwoorden we nieuwe vragen. Heeft u zelf een vraag voor Yvonne, mail hem naar redactie@arboretumoudenbosch.nl

VOL GAS VOORUIT MET BRANS AUTOSERVICE

www.BransAuto's.nl

GEBRUIKTE AUTO'S

BANDEN

UITLATEN

ONDERHOUD

REMMEN

APK

SCHOKBREKERS

SCHADEHERSTEL

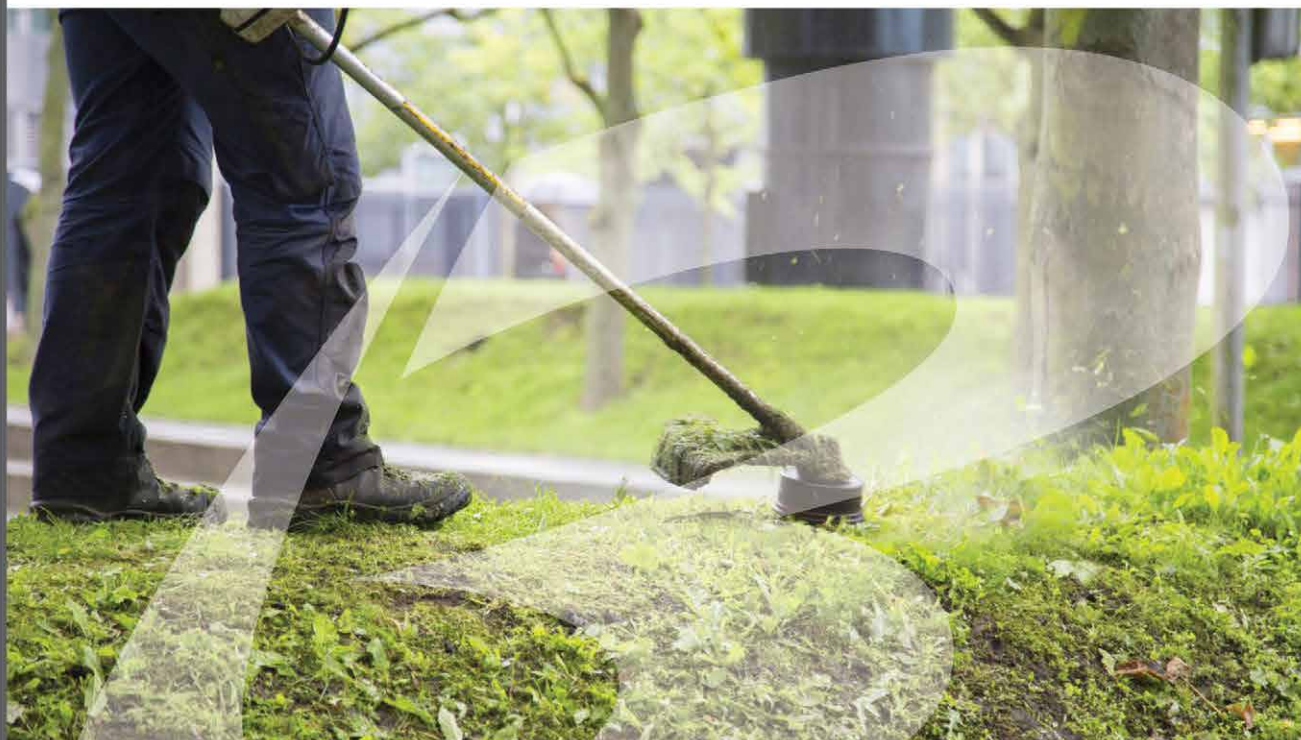
Industrieweg 4 • 4731 SC Oudenbosch • Tel. 0165-318033 • gsm 06-29563929 • rob@bransautos.nl

Trots dat wij Oudenbosch nog mooier mogen maken!

VAN DEN ELSHOUT & DE BONT WAALWIJK

Particulieren | Bedrijven | Instellingen

TUINADVIES

TUINONTWERP

SIERBESTRATING

BOOMVERZORGING

AANLEG - ONDERHOUD

JAARCONTRACT

Trotse partner van
Arboretum Oudenbosch

De Gorzen 2
4731 TV Oudenbosch
T. 0165 31 87 11

www.blomhoveniers.nl